ДЕШАРА КЕРДА ШУ

ШКОЛАШКА, лаккерчен специальни юкъерчен дешара заведенешка тахан дешара шу долалу. Из доккха цIей да вай бераштен кагирхоштен.

Школай классашкен дешара заведней аудиторешкен Iохошарäш меттел беррига советски нах а гIадбаха, дегаш гIоздаьлина ба тахан, хIана аьлча кIезига корабоагIарба вай мехка деша ваIаш саг воаца дезал.

Дешара шера кийчо еш дукха балхаш даьд вай республике. ДукхагIа йолча школашта дика ремонт яьй, цар материальни база чIоагIъяьй, Iаяна тоъаргдолаш доагор Iалашдаьд. Городашка а юрташка а массехк керда школа хьяьйй. Школаш кердача шера болх бергболаш кийчъяра чIоагIа къахьийгад общественносто.

Вай дерригача халкъо ю школай йоакхо. Из кхетадеш а да. Керда саг хьалкхевеча, цуния кхетам лучa, коммунизм хьалъеча доагIача тайпара дакъа лоацаргдола тIехье кийчъеча Iалаьмате боккха лоархIам болаш я из. Школага из декхар кхоачашдайтаре тIадерзадаь да халкъа образовани дIахо дегIайоалаеш, вахарцара школа бувзам чIоагIбеш парте чакхдоаха гIулакхаш.

1958 шера декабрь бетта тIайоцадар «Школа вахарцара бувзам чIоагIбарах, халкъа образоване система дIахо дегIайоалаярах долe» закон. Школах' политехнически, къахьегама школа хиннай. ХIана кIезига ба производственни дешарах доала беркат ца кхетадеш бола нах. Вахарцара школа бувзам чIоагIбарах дола закон кхоачашдеш даьча балхаша боккха пайда беннаб. Деша лагIача берий къахьегамах бевзам болийтаб, производственни говзал Iомаяра чIоагIа цар уйла тIеерзаяьй, дикка чIоагIбеннаб школа вахарцара бувзам.

Цхьабакъда, пунца цхьана школах доакха ихьадола гIалаташ а гучадьннад тIехкхьарча шерашка. Цхьайтта шу дукха да юкъера школа йистехкхара. Гучадьянад шийна хьалхашка латта декхараш школага кIезигахча хана кхоачашдулург хилар. Из теркал а даь юкъера школа цхьайтта шера а ца дешаш итт шера дешаргдолаш эргайоаккхаш совнаш тIайайаб укх шера КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советоп. Из дaп хьалха хиннача тайпара йоала 10 шера дешара школа йохке еза яхилга. Юкъера школа дIахо а производственна бувзам бола, политехнически, къахьегама школа хургъя.

Кердача дешара шера кхы а доккхагIа толамаш доахаргда школе. Школай, предприятей, колхозий, совхозий кулгалхой декхар да партийни организацешка цхьана лаккерча классашка дешаш долча деррига бераша производственни дешар Iомадергдола гIулакх вIаштIехьдаккхар.

Юрташка производственни дешара керттера форма а хиннa дIаэттай дешархой-производственни бригадаш. Урус-Мартанерча, Доладоарча, иштта кхыча дукхача школай опыто хьахьеккад цу бригадашка дешархой кердача прогрессивни методах юрта боахама культураш кхее Iомалуш хилар.

Тахан кхоалагIа дешара шу дIадолалу массане а бархI шера дешарах дола закон арадаьча денз. Из закон боккъонца чакхдаккхар Iалаьмате боккха лоархIам болаш да гаргагарча итт шера дерригача деше ха йолча бераштa юкъерча политехнически образовани ялара хьакъехьа КПСС Програмы хьалхашка оттадаь декхар чакхдаккхара. Цхьабакъда, дIадахача дешара шера хукха бераш дисар вай республике школе деша ца доагIаш. Къаьстта дукха я школе ца ухаш деша аха ха йола йIигаш. Из цхьаккха дийче а да мегаргдолаш дац. Цхьаккха а деша ха йола бер хила йиш яц деша ца дагIаш. Цу гIулакха оарцагIъяла еза партийни, советски, комсомольски организацеш, халкъа образоване болхлой, еррига общественность.

ДIадахача дешара шера дикка бераш дисад республика школашка классерa классе ца доалаш, хIаьта юрташкара школаш яьхача кагийча нахахи мехкарехи а тоъал нах бисар укх шера вузашка деша ца бохалуш. Цудухьа чIоагIа теркам тIабахийта беза школашка беш бола учебни кхетамеч бохх толбара, къаьстта юрташкарча школашка а тоабеш.

Редакцега ухача хоамаша хьахьокх цхьайола школаш е еаш йола кийчо из яьнна ца хилар. Массанахьа а Iалашдаьдац кхоачамхилал доагор, боккъонца Iалашбаьбац арара тIабаьхна хьехархой, тоъал дац учебникаш. Из вIалла мегаргдолаш дац. ХIара школе хила деза бераша боккъонца дешара а хьехархошта хьехара а эша хьалаш.

Дукха кагирхой ба вай юрташкен городашкен балха болаьше а дешаш. Шоай хана деша йиш йоацаш бисе нах ба царех дукхагIа бараш. Халкъа образоване органий декхар да цу наха дешача школашта къаьстта теркам тIабахийтар.

Эзараш бола кагий нахи мехкарийи ба вай республика вузашкен юкъерча специальни дешара заведенешкен дешаш. Дикка тоабе беза цу дешара заведеней болх. Къаьстта теркам тIабахийта беза деша багIача кагирхошта кхетам балара балха.

Iалаьмате боккха ба вай мехка школа лоархIам. Къаьстта лаккбеннаб цун лоархIам хIанз, коммунизм хьалъяра балхаш шерра даьржача хана. Школа декхар да коммунистически кхоана бахаргбола керда нах хьалкхебар. Уж хила беза къахьегам безаш кIоарга знанеш, лакха культура, дезал долаш.

Дынах юхеяиса гIулакхаш хIанз а дика долуш йолча вай республике, къаьстта лоархIам болаш да бераштa атеистически кхетам балара дешаш. Дерригача дешара а кхетама балха а дакъа хила дIаотта еза атеистически пропаганда школашка. ХIара хьехархочун декхар да бераш атеистически болх бар.

Байнача бетта чакхъяьннача совещанешка чIоагIа дийцар халкъа образоване болхлошка шоашта хьалхашка латта декхараш, балхацара кхоачамбоцараш. Цига даьча къамельий керттера тема яр учебни кхетамех болх, школай болх дикка тоабе декхараш тIадайдар цар шоай совещанешка.

Тахан, керда шу долалуча дийнахьа вайна лоа укх шера советски школа керда доккхий толамаш дахар, деша дагIача берий, кагийча нахьа, мехкарий дешара ка кхар.

«Тахан школе долх тхо».

Н. Кобиашвили фотоэтюд.

«СОВЕТСКИ ШКОЛА ДЕКХАРИЙЛА Я МАССЕ ОАГIОНГАХЬАРА ОБРАЗОВАНИ ЙОЛА, IИЛМА ЛАРДАШ ДИКА ЙОВЗА, ЦУНЦА ЦХЬАНА ХАДДАНЗА КЪАХЬЕГАЛУРГДОЛА НАХ КИЙЧБЕ, ОБЩЕСТВАНА ПАЙДАНЕ ХИЛА, ОБЩЕСТВАНА ЭША РУЗКЪА ХЬАДЕЧА ХЬИНАРЕ ДАКЪА ЛАЦА УЙЛА ХУРГЙОЛАШ КАГИРХОЙ КХЕТАБЕ».

Н. С. ХРУЩЕВ.

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Советеи Министрий Совета орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

105 (3962). | Шинарди, 1 сентябрь, 1964 шт | Мах, 2 кап.

Октябра накъа долхаш

ТХА ЗАВОДЕ

Ер керда шу долазелча денз къахьегама толамаш доалхаш хьайоагIа тха установка коллектив. БархI бетта шлан ханал 20 де хьалха кхоачаш а нь, мехка бIаьш тоннаш дика продукци елар установка.

Уж хIамаш карагIоалаш продукци кIоаргагIа хьакъоствелга планал 0,7 процент лаккхир. Iы 26,3 процент, хий 0,6 процент, доагор 5,3 процент, электроэнерги 9,4 процент кхойир. 26900 сом мах бола паччахьалкхен средствиш кхояьй. Дукхьала продукци кIоаргагIа хьакъоастанра чотах Даьхенна шлана совгIа итташ тоннаш совгIа мехкдаьтта продукташ елар.

12 августе денз сентябрь бетта чотах болх бу коллективо. КарагIаьнначох кхоачамбаь ца Iеш, тIаьIертта къахьегаш ба тхо.

Бедал а продукташ а зехьа ца йоаяра, продукцета дIабола мах лохбара, из дукхагIа а дикагIа а яккхара тIехь къовсам лоаттаб установка болхлоша. Цу гIулакха дика хIама карагIаьннах боккха [illegible] боалаш предложенеш тийннача тха рационализатораштa Марьенкона, Женжиновна, кхычарна.

Установке болх дика барца белгалбаьнна ба техникуме заочно деша вагIа слесарь Б. Гусаров, райсовета депутат йола оператор Анна Бондарь, кхыбараш а.

Доккха къахьегама толамаш даьхa накъагIоргда тхо Сийлахь-бокхача Октябрьски социалистически революце 47 шу дузача дезача дейна.

Т. ЛЕТКОВСКАЯ,
Грозненски нефтемасло-завода № 16 йолча уста-[illegible]

* * *

ХИМИКИЙ ТОЛАМ

Сийлахь-боккхача Октябра 47 шу дузача дения дача доагIача тайпара нокъа лахар духьа лелаеча ихье йоккъа къахьегама котало яьккхай Грозненски химически комбината болхлошей специалисташей. Химикаша 26 августе кхоачашъяьй бархI бетта валовой продукци арахецара программа.

Яхье хьалха латт бархI бетта задании 20 августе кхоачашъяь йола, полиэтилен доахача цехий коллективаш.

Укх бетта кхы а дукхагIа продукци дургья республика доккхача химе флагмана къа-[illegible]

В. И. ЛЕНИНА СОЧИНЕНЕЙ 48-гIа ТОМ

Кепа теха араьннай КПСС ЦК-арча марксизма-ленинизма Институто кийчъаьи Политиздато араьккхан йола В. И. Ленина сочиненей биззача гулдама 48-гIа том. Цуна юкъедоагIа 1910 шера ноябре — 1914 шера июле, керда революционни гIулакхаш айденнача хана яздаь письмош.

Письмоща хьахьокх керда тайпа революционни марксистски парти юхаяIамагIйоалари чIоагIъяри духьа В. И. Ленина лоаттабаь къовсам, меньшевикашца - ликвидатораша, троцкистаща, примиренцаща лоаттабаь къовсам.

Письмоша хьахьокх парти чIоагIъяра, цун мутIарий цхьогIо чIоагIъяра, дукхагIа бола нах болхлой класса тIехьабахара боккхача лоархIамера решенеш йола VI-гIа (Пражски) РСДРП Ерригроссийски конференци, ЦК Краковски Поронински совещанеш кийчъеш гулъеш В. И. Ленина 1913 шера партийни болхлоща баь боккха идейно-политически организационни болх.

Письмоша хьахьокх легальни большевистски кепа йоазонна — «Правда», «Звезда» яхача газеташта, «Мысль», «Просвещение» яхача журналашта В. И. Ленина кулгал миштa даьд. Iалаьмате боккха уйла тIайохийташ динай В. И. Ленина «Правдана». Цо редакцега ахийтача дукхача письмоша белгалбаьккхар газета лостам, болхлой класса революционни парте боевой орган из хилараx тарра. ДIа-юха ахийтача письмоша цу тайпара хьахьокх, IV-ча Паччахьалкхен дума депутатий - большевикий гIулакхаш В. И. Ленина мел уйла тIайохийташ эйнад.

Организаторски балха массeх ... боккха теоретически болх лелабаьб В. И. Ленина, къаьстта а къамий деша. ДIа-юха ялеча кальхаташка цо белгалдоаха цхьадола дешаш чIоагIа лоархIаме да цун тIеддика балхаши статьяни дIакхоачаш а ер хадьараш — «Къамал дешах йола критически заметкаш», «Шоай лоIаме хилара йолча къамий бокъонах», кхыдараш.

ДIа-юха ялеча кальхаташа хьахьокх дунен халкъашта юкъерча болхлой боламерча оппортунизмаца Ленина тIаIортабаь лоаттабаь къовсам. Цо хьахьокх, Россера большевистски парти вIашкиха даьрзIа хиннача II-ча Интернационала лидерий шлан Ленина кулгалла 1914 шерарча «вIашагIкхийттача» Брюссельски совещане гуча миштa яьнна а.

(ТАСС).

Грознерча литейно-механически завода механически участке дикагIа болчарех цаI лоархIаш ва къона токарь Соломенников Николай. Кхо шу да из цига балха вена. Цхьаккха говзал йолаш вацар из. Бакъда, токара говзал сихха карагъзайир цо. ХIанз сменах йола балха нормаш 130—140 процент кхоачаш а еш къахьегаш ва из.

И. ПЛИЕВА сурт.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

№ 434 йолча Грозненски хоржамий округе гIоала Нохч-ГIалгIай АССР-гара Союза Совете хоржамаш дара йолча Окружной хоржамий комиссе состав чIоагIъяра хьакъехьа.

«СССР Лаккехьарча Совете деча хоржамий хьакъехьарча Положене» 43, 44, 45 статьяшка хьежжа чIоагIйойла Нохч-ГIалгIай АССР-гара Союза Совете хоржамаш дара йола Грозненски окружной хоржамий комисси общественни организацейи къахьегамхой обществайи ер викалаш юкъе а болаш:

Хоржамий комиссе председатель **Калугин** Михаил Иванович — Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттан химически промышленноста болхлой профессиональни союза областной организацегара.

Хоржамий комиссе председателa заместитель **Чантиева** Джаце Марем — Нохч-ГIалгIай историе, метта, литературе Iилма-толлама институте Iалмаш болхлойи технически персоналеи коллективагара.

Хоржамий комиссе секретарь **Осипенко** Николай Федорович — город Грозне Заводской районни коммунистически организацегара.

Хоржамий комиссе членаш:

Катрышева Татьяна Борисовна — Еррисоюзни Ленински Коммунистически Кагирхой Союза города Грозне Ленински районни организацегара.

Котикова Идриса Тамара — город Грозне № 3 йолча швейни фабрика болхлошкара, гIулакхерча нахагара.

Магомадов Михаил Моисеевич — «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене буруш деттача контора болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара.

Мельникова Валентина Семеновна — город Грозне № 25 йолча юкъерча школа болхлой коллективагара.

Светайло Нина Петровна — культура болхлой профессиональни союза Нохч-ГIалгIай областной организацегара.

Соломин Василий Владимирович — Къилбаседа-Кавказски машинаькъа Грознерча станце вагоний депо болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара.

Тазуев Шерипа Мовлади — «Старогрознефта» мехкдаьттапромысла управлене 3-ча мехкдаьтта промысла болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара.

Хамидов Хасин — «Октябрьнефта» мехкдаьттапромысловн управлене телемеханизированни промысла болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета Президиума председателa заместитель **А.-В. ТЕПСАЕВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета Президиума секретара хьалхара заместитель **Н. ГОРОШКО.**

г. Грозный.
1964 шера 28 август.

МЕХКДАЬТТА ФОРД

Мехкдаьтта доахача промышленноста Паччахьалкхен комитета председателa СССР министра Н. К. БАЙБАКОВА дувц

100 шу дизад вай мехка мехкдаьттан газовни промышленность хьахиннача дийнахьа денз. 1864 шера Кубане [illegible] хIама тIаеттац эггара хьалхара скважин яьккхар.

Скважинаш яха ьвина из керда способ эггара хьалха дагадьлар полковник А. Н. Новосильцев хиннав.

Механически хIама тIаетташ буруш тохара способ Россерча дукхача промыслашка леланьй 1923 шерагa кхаччалца, цул прогрессивнегIа йолча хьувзадеш буруш деттача способо из юкъера ваккаьца йолча хана. Советски специалисташа хьадега а лаьца балха юкъейоалаяьй кхы а прогрессивнегIа йола забойни двигателашца (турбобурашцеи электробурашцеи) буруш тохара метод. Цар удельни доал хIанз 84 процентага кхоачаш да. Пхи эзар метрга кхаччалца кIоарга скважинаш яха йиш хилийтача, дай-мехка хьаьча оборудованеца тох буруш.

ДIахо министра дувц промышленносте из лоархIамера дакъа дегIаяхача цхьицайолча этапий хьакъехьа. Кхача доагор даккхара дунен тIа эггара хьалхара моттиг дIалоацаш хиннай Росси XX-гIа бIаьшере йолалуча юхье а тIехьа. Цунах керттера дакъа лоацаш яр бакински промыслаш. Цхьабакъда, дегIадоагIаш даьтта из гIулакх дукха ха иалалехьа лежар. Паччахьа правительство теркал ядар мехкдаьтта промышленность, хIаьта промыслаш карахиннараштa — хьыча мехкара баьхача даьшта — бола бацар шоашта хьатIабоагIача пайдаи мара.

Къиза эксплуатаци йора промыслай болхлошта, хье а меца а бахар уж. ДегIабоагIаш латтар революционни болам. Дукхачахьа йовзаш я бакински болхлой первомайски стачка. Цунна юкъе дакъа лоацаш хилар цхьайттен эхи эзар саг. Шин кIиранна лаьттар из стачка.

Нов. Байбакова дагайохийт къовсача советски мехкдаьтта промышленносто даьна хьалхара гIанаш. 1918 шера мае Владимир Ильич Ленина кулг яьир ВСНХ-еца юкъе Керттера мехкдаьтта комитет вIашагIйоллара хьакъехьарча Совнаркома декрета.

Шеррача фронтавa дежаш латтар балхаш. «Iаьржача доша» керд-керда газаш гучайоахаш бар геологаш. 1963 шера яхие эггара хьалхара волжски мехкдаьтта даьккхар Сызрана юккерча скважина чура. Иштта хьахила йоллелар ШоллагIа Баку. Мехка кхача доагор даккхара хIанз Башкирев Татарев промыслаща ихьана хьалхарча моттигех цаI лоац Куйбышевски областо.

Сихха алсамдоалаш латтар Краснодарски краера, Казахстанера, Туркменера, Средни Азера, Дальни Востокера хьаьхa мехкдаьтта.

1940 шера 31 миллион тонн мехкдаьтта даьккхар Советски Союзо, цу даькъе урало-волжски районашкара яьккха шин миллион гаргга тонн а лоархIаш.

Доккхача хьинарца къахьегар мехкдаьттахоша Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом лаьттача шерашка. Цу халача хана сеца цхьани лаккханзар мехкдаьтта доалле керла моттигаш лохаш деча балхаша. Iойнилэр Бугуруслаңера Куйбышеве йола газопровод. Iоюллаш латтар сийлахь-йоккхий испытанеш тIалаьттача шерашка боккхача лоархIаме хиннa Саратовера Москве йола газопровод.

ТIом чакхбьянначул тIехьагIа юхаметтоттае йийзар гитлеровцаша йохаь Малхбузен Украинан Краснодарски краян мехкдаьтта промышленность. Юххьанца денз керда хьаеш яр укхаза промыслаш. Чакхьаьлар из юхаоттаеш балхаш деш яьккха ха. Сихха алхлуш латтар доагор даккхара боарам. 1945 шерагара 1950 шерагa кхаччалца шозза хIана даккханзар аьнна дукхагIа даьккхар мехкдаьтта. ТIом хьале хьалхагIа хиння боарам 22 процент лаккхбелар. 1953 шерре а 52,8 миллион тонн «Iаьржа доша» даьккхар мехко.

Эггара доккхагIа толамаш хьахад мехкдаьттахошен газовикашеа укх тIеххьарча итт шера кхы тайпа доагораштa юхе мехкдаьттен газа доаккхнага сихагIа дегIадара тIаберзабаьча Коммунистически парте аьнъаца дувзаденна. 1953 шераца нийсдича 1963 шерале диазза хIана дIаккханзар аьяна дукхагIа даьккхар мехкдаьтта, хIаьта Iалама попутни газ 13-за дукхагIа яьккхай. Мехка доагора баланса юкъера мехкдаьттен газей удельни доал цу юкъа 21,9 процентагера 47,3 процентага кхоачаш лаккхденнад, хIаьта цо халкъа боахама итт миллиард сома махьа экономи а йир.

БIаь шера вай боккхача мехка даьттан ченашкара хьалдаьккхад 2,3 миллиард тонна мехкдаьтта. Дукха дукхагIа даьккхад из Советски Iаьдал латтача шерашка: алхха укх тIеххьарча итт шера — 1,3 миллиард тонн. Мехкдаьттен газа сихагIа даккхара СССР-ас къовсабала йиш йолаш цхьаккха а капиталистически мохк бац хIанз.

ДIахо комитета председателa дувц кхачен газа хьисаперея доагор хадданза дукхагIа дахара новкъостал деш хиннача, лоархIамерча факторех. Эггара хьалха царех я дунен тIа хьалхара моттиг лоацаш йола вай лаьттан ченашкара мехкдаьттан газен цIаккха а кхоачалургйоаца запасаш. Алхха тIом сецачул тIехьагIа дIаяххача хана хьийяйлай мехкдаьттен газа доалле керда 1500 совгIа моттиг, цу даькъе 600 совгIа Урало-Волжски районе а еллаш.

Эггара толашагIа йола технологи я вай мехка мехкдаьтта доахача юкъехкхуьар. Шеррача масштабашка пайда эцаш да буруш тохача хана чугIоллен арахь гIоллен хий чуухийташ тIоанаш лохаделга. ХIанз цу метода новкъосталца доаккх дарегIча кIедж еттайтача хьисапе доаккхача дерригача мехкдаьттах 70 процентал совгIа. ХIанз эггара чIоагIагIа автоматизаци механизаци яьча халкъа боахама доакъоех цаI лоархIаш я советски мехкдаьтта промышленность.

Мехкдаьттен газа, хоши мадарра, — из за бензини фатагени, мазут а даьтта а, синтетически каучука лаьсане, пластически массаш а полиэтилен а ,автомобилий шинаши дитиъиегIа дола хьокхийн, искусственни бехк а цIокашта меттел йолха хIамаш а, автомобилашта кузоваши наIарий конаши, эггара толашагIа йола парфюмери, кхыметтел кокс.

Мехкдаьттен газа — химически индустре лоархIаме бедала база. КПСС ЦК декабрьски (1963 ш) Пленума соцам тIа белгалдоакх, мехкдаьттаца йоала попутни Iаламен газаш а хIаьта иштта мехкдаьтта чакхдаьккхачул тIехьагIа хьакъеста продукташ а химически продукци хьаяра эггара кIомегIа дола бедала тайпаш хилар. ХIанз дукха къахьег из бедала база дегIайоалаяра. Масалана метта ала мегаргда лоаццача хана мехкдаьтта химе бедала база хьаьча Башкире мехкдаьттахоех. Цу балла лаьккха мах бир Никита Сергеевич Хрущева.

ТIеххьара а нов. Байбакова дувц КхоалагIа Баку хьаяра хьакъехьа. Юшаш яр Малхбузен СибарегIе я. Дукха мехкдаьтта доалла моттиг — Каспе тIара ганзашца ювзаенна я мехка мехкдаьттан газовни промышленноста кхоане. Цар запасаш дукха миллионаш тоннащеи триллионаш кубически метращеи лоархIам болаш я.

(ТАСС).

«ПАРТИЙНИ ВАХАР»

АГИТМАССОВИ БОЛХ — ЛАКХАЧА БОАРАМГА

Массово - политически болх дика вlаштlехьбаьккхаб Нажай - Юрта производствени управлене Шерипов Асланбеказ цlерахчиа колхозе. Укхаза вlашагlъеллача агитколлективе агитаторалла болх беш ба юртбоахама специалисташ, хьехархой, лораш, культпросветучреждений болхлой, комсомольцаш, колхозера дикагlбераш — веррига а 86 саг. Бригадашта, звеношта, фермашта, микрорайонашта тlатlоагlбаьб агитаторaш. Масала, цхьоалагlча бригада тlатlоагlаьв юрта клуба заведующи вола Хамидов Джалаудин, дикагlвола колхозхо Насуханов Джалв, колхоза агроном Эльсункаев Ваха, учетчик Бердукаев Дака, кхыбараш.

Агитколлектива керте латт агитаторашца бетта цкъа хаинахаьа семинар - совещани еш вола юкхьанцарча партийни организаце секретарь Абдулшаидов Юнус. Бетта баьча балха итогаш юш, дикагlболча агитаторий балха опыт дlаюкха lомаелга вlаштlехьдоах цу семинаре. Хlаьта агитаторашта массаза а бетта бе бевна балха инструктаж тел. дерттlа вlаштlехьъяьккхай балха учет, бе белача агитаций балха шиш план йолаш ва хlара агитатор.

Агитколлективо балха цахаддаш тlакъоажам лоаттабу юкхьанцарча партийни организаце. Масала, 4-ча августа агитмассови балха кьали из тоабара де дезараш дуцаш хьайийла партийни собрани хилар колхозе. Цу мероприятеша вlаштlехьдоалийт агитатория болх дерттlа пайда а боалаш дlабахьа, колхозхошта хьалхашка латтача практически декхарашца на айхха бувза.

Дикагlбола агитаторaш лоархlаш ба коммунисташ Баймурадов Ахьмв, Гойтемиров Висарсолта, Айдамиров Абузар, Дзугаев Бувайсар, Хамдиева Аза, Ильясова Дашман, дукхха кхыбараш. Укх тlехьарча хана колхозхошта 30 беседа яьй агитатора Гойтемиров Висарсолта. Цун беседай керттера темаш яр КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий исторически решенеш, СССР Лакхехьарча Совета IV-ча сессе материалаш, мехкара а дунен халкъашта юкъера а гlулакхаш колхозхошта дlадоаьийташ. Механизаторaш, кхашка болхаш лераш, къайбаш леладераш болча, лоаца аьча массанахьа хила кхоаву из. Колхозхой хlара веза хьаша лархlе тlаьэш агитатор. Укх деношке, «Дерригa а сага духьа, наьха хьал тоалара» яхача темах по аьча беседага бокхача безамца ладийгlар Чулаев Байсалас кулгалдеча № 2 йолча алаташ кхедеча бригада члеташа. Беседа чаккхьаьначул тlехьагlа дукха хаттараш дир колхозхоша агитаторга, хlаьта цу хаттарешта доагlаьча тайпара дика жоаш дела вlаштlехьа даьлар цул. Беседа ялхара доккхад а деш юцар колхозхоша партеи советски правительствам балхача наьха ю йоакхо. Семилетка ялхлагlча шера кхы а дикагlа къахьегара колхозхой уйла тlаерзаю цу гlулакхо.

Сагупты яхача юртарча клубa заведующи Дзугаев Бувайсар, Мескеты яхача юрта библиотека заведуюши керда газеташца, книжкашца хlара денна кхашкарча станашкъ хул. Массаза а нах дукхагlа болча хул уж. Салоlача хана а чlоагlа уйла тlаахийте ладугlа колхозхоша агитаторий беседашка.

Хlаьта, хьоахама агитаци а дерттlа вlаштlехьъяьккхай колхозе. Укхаза массанахьа а бlаргаго йиш я лозунгаш, плакаташ, питапи боахам дегlабарах йола тайп-тайпара диаграммаш. Ерригача бригадашка арахец къахьегама листокаш «Молнеш». Уж гlулакхаш кхоачашдеча хьинаре къахьег агитаторашa Лулуев Абас, Ахъядов Ахьмада, Алимов Эле, Эльсункаев Вахас, кхыбараша.

Хьоахамий доска тlа хlара денна хьагойт бригадийн звенойн къахьегама толамаш.

Дерттlа дlаоттабаьча политико-массови балхах боккха пайда боал. Из хьахоккхаш а Шерипов Асланбека цlерахча колхоза юкхьанцарча партийни организаце балха опыт.

В. МАГОМГАЗИЕВ.
А. АБДУЛГАДЖИЕВ.

Профсоюзни болхлой семинар

Укх деношка, предприятейн организацейн профсоюзни комитетий председателашца семинар йир КПСС Старопромысловски райкомо. «Коммунистически къахьегама тlехьарча яхь профсоюзни организацеша дикагlа кулгаллар» яхача темах доклад йир парте райкома секретара нов. Магомидова. Цо белгалдаьккхар цу патриотически боламе дакъа лоацаш районе пхи эзар саг хилар. Коммунистически къахьегама коллектив яха цlи яккхара къовсам лоаттабеш я 11 предприяти, 200 гаргга цех, участок, бригада. Хlаьта 72 цехаи бригаданек из сий дола цlи еннай. Цул совгlа коммунистически ударник яха цlи яккхара къовсам лоаттабеш эзар совгlа саг ва укхаза. Районе 500 болхло, инженерно-технически болхло коммунистически ударник ва.

Семилетка пхе шера планал совгlа миллионаш сома продукци арахийцай района предприятеша. Цунца цхьана белгалдаьккхар нов. Магомедова, — уж толамеш кхы а доккхагlа хургдар нагахь санна профсоюзни организацеша социалистически яхьа цахаддаш а хоадамболлаш а кулгалдаь даларе. Новкъа дале а хlянзалца хьа йолча хана района цхьанна предприятена коммунистически цlи еннаяц. Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хиннa 47 шу дуза ди деадеча хана из кхоачамбоацар дlадаккхара ерригa торонаш яр вай.

Доклад чаккхъаьначул тlехьагlа къахьегама законаш нийсса леладарах дола профсоюзни организацей декхар яхача темах семинаре хиннараште къамаьл дир района прокурора нов. Шербака. Цхьаболча боахамий кулгалхоша дукха бераш долей цхьаь бален новнов, 16 шу даьнне кагий нах, кхыбола гражданаш балха дlаэца ца тигара факташ йовлайир цо. Къахьегамах дола советски закон чlоагlа телхаделга да из. Цхьаболча кулгалхоша боккъо йоацаш балхара дlабоах болхлой, къахьегамхошка хадал дукхагlа болх байт, къахьегамен кхерамзлени гlулакхаш лорадара хьалаш вlаштlехьдахац, аьлар цо. Масала, «Грознефтеразведка» треста автотранспортни контора директора нов. Мозговойс боккъо йоацаш балхара дlаваьккхар шофер нов. Селезнев. Болх ца беш дика ха яьккханул тlехьагlа судебни органаша из юхаоттавара решени йир. Тlаккха бола ца беш яьккхача хана ахча дlа а луш балха юхаоттаваннар нов. Селезнев. Из гlулакх ца хила а тарлора нагахь санна контора профсоюзни организаце ший боккъонех дерттlа пайда а эпеш из балхара дlаваккхар тохкадаларе, администратора ехар а ца леш.

Къахьегамах дола советски законаш фийле йолаш лорадар профсоюза заводскойи моттигерчен комитетий декхар да, аьлар прокурора ший къамаьл чаккхдоалаш. Цул тlехьагlа къахьегамах лаьца йолча лекцега дика ла а дийгlар семинаре хиннараша.

Г. ОСЬМАКОВ,
КПСС Старопромысловски райкома инструктор.

КОММУНИЗМ — ЭГГАРА ДУКХАГlА ГУМАНИЗМ ЧАКХЙОАХАР

□ □

Цу тайпара цхьа заголовок а йолаш «Коммунист» яхача журнала тlа (№ 11, 1964 ш.) а «Известия» яхача газета кхаь номер тlа а (№№ 185, 186, 188) кепа теха я цхьа статья. Оаха кепа тох цун кхаловкаш.

□ □

Шин идеологе — коммунистически буржуазни — шоайла лоаттабеча къовсаме юкъемоттигерчарех цхьа моттиг хоавхета дlалаьцац гуманизма проблемаша. Сйг мо ца! цхьаьа обществои, сег а истори а, граждани ца наччахьаллкхни — гуманизма чулоацам лоархlаш дола кординальни дешаш яlаззарча замалехье эггара хьалхарча рубежашка дакхаш вlаштухьала йолча обществени шиа системо лоаттабеча идеологически къовсаме.

Буржуазни идеологена духьала коммунистически идеологе ира къовсам лоаттабеча хьалашка шоай къаьстта тайпа, гуманизма проблемий хьакъехьара марксизма-ленинизмана духьала йола вагlайза кхайкае баьлар китайски кулгалхой. Барт эгlабе гlерташ дунен коммунистически болама мугlарашка леладеча гlулакхаша, гегемонистски уйлаша марксистий-ленинний революционни гуманизмана тlерабаьхар уж. КПК ЦК официальни документашка хьакхайкабар, шоаш хьалза духьала да «коммунизмах гуманизм я яхара».

Хаттар доагlа: китайски кулгалхоша вlаше духьала а яьккха дlа хlана оттаю коммунизма гуманизм? Коммунизмои марксистско-ленински идеологеи чулоацам гуманистически хилар харц хlана ду цар? Китайски теоретикаша марксистски а боаца, буржуазни кхетам лоархl гуманизмах. Цудухьа, йоах коммунизма гуманистически характер а ца хеташ болчо кхайкеш яр буржуазни идеологи я.

Довзар дуниаш тlаккхухьача цу бехкашта тlехьашка доккъабаь боалл дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама духьала латташ бола китайски кулгалхой белгалдара политически никъ. Деш хола иъамаьа сенах да аьча, из да доккхийча, принципиальни лоархlам болча теоретически политически дешай хьакъехьа — марксистий-ленинний гуманизма, социализмеи коммунизмеи принципий хьакъехьа, социализмага долха наькъаш малагlаш да, фуд цо нахах дахьаш дар, малагlа методашцеи средствашцеи хьалъе еза социалистически общество яхеш.

Болхлой классо хьаллоацаши дегlаккхувлаши я эксплуатаце lазаца, нийсхо йоацаш долча социальни гlулакхашта, эгlоазлоина духьала лоаттабеча къовсаме азамаша хьаьь гуманистически традицеш В. И. Ленина белгалдаьккхад. Маркса гениальность сенах лаьтта аьлча, белгтала из латт, адамлен толашагlа йолча уйлано хlанзчул хьалхагlа оттадаьча хаттарашта жоп цо денна хиларах, яхаш.

Дlахо статья тlа йоах, гуманистически идеяш (демократи, нийсхо, хlараие паргlато яха а иштта кхыдола а кхетамаш) хьаннинай марксизм гучадаларе дукхха а хьалхагlа. Цхьабакъда, марксисташа-ленинисташа уж кхетамаш доаших боккъонна белгалдаьннача классови позицешкара. Царна дика гу, демократи буржуазни пролетарски хилар; паргlато эксплуататоршта хилар а, паргlато къахьегамхошта хилар а...

Китайски теоретикаша массе оагlорахьара харцахьа лоархl гуманизм, аьхха цук идеяш эггара хьалха дlайолаьяраш пролетариата викалаш бин ехар мора кхы бахьан доацаш.

Iилман коммунизмо декхар сенах латт аьлча, из латт, пролетарски гуманизма идеяш хьаллацарахи дегlаккхуларахи, практически уж чакхъяхар духьа революционни къовсам лоаттабарах, социализма, коммунизма гуманистически чулоацам юхамаччахьа баккха а цуьна къахьегамхой барт эгlабе а мел гlертарашта хьадза духьалъоттарах. Реальни гуманизм олаш хиинад К. Маркса коммунизмах. Коммунизм, цо еннача йоазаш йолча характеристиках, гуманизмаш нийсса а, практически, бакъахьара гуманизм я. Цхьабакъда, цунна шекбац пекински гуманизмана рььза боацараш. Цар яхачох, къона волча хана мера гуманист хиннавац Маркс. Цхьабакъда, Марксеи, Энгельсеи, истори материалистически кхетаде ма баьллинге а, классови обществана хьалха латта низ хиларах дола бакъдар цар гуча ма даьккхинге а, гуманизм йитай.

Керда хьахиша уйлаш яц уж. Иззамори буржуазни идеологаша дуаца дукха ха а юкхьанцара Маркс белгтала гуманист хинвав, тlехьагlа гуманистал дlалаьннад цуна.

К. Марксеи Ф. Энгельсеи дорригдунен-исторически заслуга сенах латт аьлча, из латт, цар хьахкеллача революционни хьехамах — Iилман коммунизмах — адамаш гуманистически идеалаш йоахкаш хиларах.

Марксизмо хьал а аьлай, дегlа а йоадаьний хlара сег массе оагlорахьара, цуй паргlатон сий, обществени гlуллакхий адамал дораларе гуманистически идеяш. Цхьабакъда, цунах хетта оттадаьдар эксплуатацена кlал мел латтарашцеи тоlабь мел боаккарашцеи революционни кортамукъале яккхара хьакхехьара доаш, белгалдаьхад общества беррригача членашта уж идеалаш йоаккаргйола реалистически шаьгъаш — социалистически революци, социализми коммунизмаш хьалъяр. Дикагlа йола цаьна пролетариата классови къовсамцеи пролетарски революцеи йоазаяна хиинад. Иштта хьалъй пролетарски гуманизм.

• • •

Дунен арене социализма цуккаш гучадаларо принципиальни керда дакъа юкъедахьад гуманизма хьакъехьа латтечар къовсама. Хlанз эггар дешаеа латташ йолча аргументий логика нийсса ца lеш, кхеттетл аганисел а йоацаш йола логика я — хоадамбалаш дола дакъа фактай логацага кхоад.

«Шоай оргаьча политика, — йоах Н. С. Хрущев, — дахло хlамо а халкъий вахара лаккаргьаьяра доладу социалистически мекмеша. Цар lаалашъо берригача гражданашта боккъонца йола паргlато, замне хьалхашка боккъонца йола нийсхо, берригача къахьегамхой хьал-торо хахалдара кхаlахьвига. Цу цхьааш бед эксплуатаци аpыши эксплуатацена кlаллатараши, хlана аьча производства ерригa средствашш халкъа доалахьа я. Тlаккха фу хила йиш я социалистически строял сийлехьа, фу хила йиш я цуя гуманнегlа, цуя паргlатагlа?»

Лаьрахlа дунца мича дела аьнна хеталора производства халланза дегlаккхувлара хьакъехьа еш йола йоакхо кlоартта гуманистически характер йолаш хилар, хlана аьча обществе материальни рузкъаш хеба ца дича вай ла, е айдала йиш я цу халкъа хьинари цуна хьашт хараш. Из доацаш саг массе оагlорахьара дегlаахара, цун паргlатои дьакъехьа деш дола къамаьлаш — дьесса хабар да. Коммунизма чlоагlъю лакхера паргlато — общества духьа къахьегара йола сага паргlато, цу гlулакха хилаца дарг мел доаца хьалаш а хулийт — экономически, социально-политически, морально-этически.

КПСС Программа — коммунизма материально-технически база хьалъяра а цук харда тlа шортта материальни рузкъаш хьалар, юкхейса социальни башхалонаш дlахлар, экономически нийсхо ца хилар дlадаккхар, керда обществени отношенеш вlашагlйоххар, коммунистически общества саг хьалкхевар санна дола декхараш кхоачашдара а а хаьда йола план.

Цхьабакъда, мел акха хете а, китайски кулгалхоша КПСС бехке ю цо экономикана сел лара духха теркам тlабохийташ хиларах. Социалистически обществени отношенеш коммунистическичарга йоалларах, общества члений материальни хьашташ дукхагlа кхоачашдарах йола вай программа цар лоархl «мехка чухь буржуазни факторaш чlоагlьяларе» программа... санна, марксизмана гаргa «предательство» я яхаш кхайкаю из.

Фуд хlаьта китайски кулгалхоша КПСС ломаракана духьалдоаккхар?

Материальни хьал-торо лакхъяра хьакъехьа еш йола моллагlа а йоакхо «хувцашлавза йола уйла» санна, «буржуазни эгоизми индивидуализми» санна лоархlаш кхайкаю китайски пена йоазон органаша. Дикача дара, дикача духхара, чуlеча моттигерча дикача хьалий, кхыйола вахара материальни оагlонаш «буржуазена» а хlанзарча ревизионисташта а мерздена гlулакхаш» санна лоархl. «Чжунго цзиннянь» яхача журнало аьлу: «Чиьаьра, дулх, гlаьланаш массехк сахьат дaьлча юкхаш а хиле дlайолх, барзкъаш а а массехк ди даьлча тишлургда. Моральни хаздаьли дега цlеналши мара дац цlаккха а дlа ца йоалаш».

Цу уйлай гуччахьара демогогически характер боккъонца гуш а. Толашагlа йолча нравственни качествой сийлахь-боккха доархlам хариве йиш яр малав, эггара чlоагlагlа саг гоама воаш бац? Хlаьта цо юкъера доаккхаш-х мичад наьха материальни хьашташ тlа-тlа дукхагlа кхоачашде гlертиалга?

Къели мискалла сецаь леладелга классага гlалла болча доазол дехьара вежарашта новкъостал даиза дарг ца хиларах деча къамаьлашца демагогически къайлакхь йlишие.

Цхьабакъда, хlаранена гуш да, чlоагlа дегlаена производство хьалъяьчул тlехьагlа мара доккхий материальни рузкъаш. Дика кийчъяь кадраш хила а, хlаьта долче, паргlатон лоlами бахьан долаш къовсам лоаттабеча, социальни прогресса наькъаца лоаттача халкъашта новкъостал дара йоккхий торонаш хила а йиш ца хилар.

«Пачахьалкхеи революци» яхача балха тlа В. И. Ленина аьаьа: «...ахха социализмагара дlйоболалургба обществени хlара сеген вахара дерригача доакъошка дукхагlа болча наха, хlаьта цул тlехьагlа берригача наха а, дакъа а лоацаргдолаш бола масса, боккъонцара, белгтала дукхача раьха дlахьахьаччахьа ахара болам».

Вайна ма гарра, Ленина хlара сега вахарерча прогрессах дlакъовстае йиш йоацаш лаьрхlай обществени вахарера прогресс. Общества нравах дlакъаьста хила йиш йоацаш лаьрхlад цо хlаране ираз.

Китайски пропагандистий сатем бовбаьб КПСС Программа тlарча положене: «Дерригa а сага духьа, сага ираза духьа». Цар йоах, революционни коллективизмана метта буржуазни индивидуализм оттаедга да из.

Нийса кхетаьеа коллективизмо юкъера хоад хlаране хьашташ? Дахац. Маркси Энгельси санна болча марксисташа аьдаьа: «Алха коллективе кхоач индивидага шин хьинар массе оагlорахьара дегlаккхувла цунна торо луш йола средствaш, хlаьта долче, коллективе мара хила йиш яц хlаране паргlатон (Соч., изд. 2-гlа, агl. 75).

КПСС Программо, коммунистически обществени отношенеш дьахургйола наькъаш пе доккеш, къоастаяра юкъмоттиге оттаю экономически, культурни, политически проблемаш. Юкъартал доацаш ахай тlарча е станока юхерча къахьегаме меттал, обществени гlулакхашта дола дечa а дакъа лоацаш вола, коммунизм хьинаре хьалъер хьахкевелга. Цу гlулакха оттадаь а шерра чакхдоахаш а да обществени декхараш кхоачаделча айна дола хувцамаш, партийни пачхьалкхени вахара цхьа дахе дегlаккхувла обществени хьисапаш.

Китайски сена йоазоно бахача наькха догташу, сагa доккхагlа дола ираз — «цукх ца буа Мао Цзе-дуна бурув хьастаникагl хилар, пачахьаьлкхен механизма бурув хьастамилг хилар долгах. Хlаьта берригача бурув хьастаникагий тlа айвaь латт «сийлахь-йоккха Мао Цзэ-дун». Даьла воаш санна вуш Мао Цзэ-дун «гениальни», доалача хlамаина низ кхоачаш», «lадат ца воалаш ва ийиш: «аьухбаш а цз да, мехк а из ц, «сllаазарчарен эггара сийлахь-воккхагlа вола марксист-ленинец» а из ва, «дунен малх» а из ба.

Тигамо а ю, цкъа сег, ах къаьа санна, хал-къа лакхехьа оттаьача хьалашка из кхемар хьаьь бола нах социалистически обществерa саг инициатива йолаш, хьинар долаш, обществени вахаре йиззача боккъонцеца дакъа лоацаш, бакъахьара гlулакхаш шийх доаккхийя уйла ший йолаш хила веза яхача ахьен уйлано ше корзагlбоахаш хилар. Демократе lотеlвелга Китая парте чулъарчен пачхьалкхени вахара закон а хина дlаоттай латт. Гlалаташтен кхоачамбоацараштеи критика яц, нахе юкъе партийни балха еш йола критикеи самокритикеи партеи къаьстта а кулгалхойн сий доаде гlертиилга лоархl. КПК лохерча организацешка хьахиниай хlара коммунист шийх уйлай, дегабуаний, шелонний, ший новкъостий, доттагlий, хьаьший дагардарах парторгага даим докладаш е декхарийла веш йола система. Партийни организаце уж тайпа ерригa сведенеш хьасул а йийя, лакхехьа латтача органашка дlалу. Цу тайпарча системо хьаллоаттаду неха фу леладу хьежарга, аьх ухилга, хадуагlалга, нах lехабелга, мотт хьекхилга, гlулакха лакхвала гlертилга.

Практико хьа ма хьоаккара, китайски дерригата дукха а дикагlа мегиш да мехкалтий йола дисциплина и казарменашка йола порядкеш а хулга.

Цхьабакъда, боккъонца йолча коммунизма юкъа хlама дац цунах цу тайпара казармерa хьал кетача уйланца. Марксистий-ленинний революционни гуманизмана гlалатера, антимарксистски культ личноста идеологи практикеи оттаю китайски кулгалхоша.

Коммунизма исторически массе гуманистически характер къаьсттa белгалдаьккхай КПСС Программа тlа. Цу тlа йоах: «Берригa нах социальни нийсхо ца хилара, lазапен эксплуатацеи ерригача формашта, тlеме яхьача довнъазалес кхувбоахеог бола исторически массе кхоачашъеш а лаьттар тlа дерригата халкъий Машар, Къахьегам, Паргlато, Нийсхо, Вошал, Ираз чlоагllеш а я коммунизм».

Уж идеалаш буржуазни а яхаш кхайкаю пекински теоретикаша. Бакъда из, Паргlатон, Нийсхои, Вошала лозунгаш марксизм гучаялале дукха хьалхагlа буржуазни идеологаша арадаьха хиннад. Цхьабакъда, марксисташа цlенача чулоацамца дузаш а революционни наькъаца чакхдоахаш а леладу уж.

Коммунистически идеологе гуманизм цу башха-дика идеалаш кхайкарах яьлла lац: lилман коммунизмо геттара дика къовсталуш белгалбоаккх классови къовсам, пролетарски революци, пролетариата диктатура, капитализмагара социализмага воале накъаши средствaши уж хиларах тарро. Нигаш дара моттиг яц марксистски идеале. Нахаца нийсаш деши уж карлоаттабеши дола гlулакхаш коммунистически отношенешка юкъера доахаш хилара тешал дош йола моттигаш дукха а йоалае йиш я Маркса, Энгельса, Ленина яхараштa тlера. Цхьабакъда, цуца цхьана цар хьадле а къовсталеш а аькад, социализмага кхача йиш яц революционни низага гlолла мара, хlана аьча низо лоаттеш капитализм йоландаь.

Историе чурча низе доархlамах болча марксистий-ленинний кхетамах цхьаккха хlама юкъа дац низаш делгах истори керттера фактор лоархlаш йолча авантюристически «низаш дара теореа». «Политически экономе критикага» яхача балха тlа К. Марксеи «Анти-Дюрингa» тlа Ф. Энгельсеи чlоагlа критика яьй «низаш дара теорена». Цар хьахьаккад, истори чухь хьадда бола лоархlам экономически дагlаахар хилар.

Эксплуататорски классаш йоацача хана дегlаухнага общества социально-политически идейни цхьоагlон дарда тlа хула. Цхьабакъда, КПК лидераша цу хана а лелаю «низаш дара теори», аьаш дартара гу царна юкъерчаал доацаш коммунистически обществеe хьалъяра декхараш кхоачашдара йола хьалда средство.

Социалистически революци — гера карарча а мацара наькъаца чакхйоаккхаш из ирацар аьнна доацаш — истоpе чухь эггара йоккхагlа йола гуманистически акт я.

Социалистически революце кхаьде йола формаш наькъаши классови низий доотношенега хьежжа белгалдеш да, уж машара а машаре доацаш а хила йиш я.

Хlаьта китайски теоретикаша аьачох, пролетариат гера бе а долла восстани яра наькъаца мара йоаддургьяц социализмага. Цхьан дешаца аьлча, «гоо доаих lаьдад» — Мао Цзэ-дуна цу афоризмах лоархl революционни стратеги дерригa шайхад хьадоаладелар а чаккладар а.

Машара наькъаца социализмага доьха йиш хилар дlатlа ца а эцаш, КПК кулгалхой тlемага доглоахаш ба, социалистически революцега бола наькъ лоархl цунах. Уж гlерт машарен машаре дахарен политиках, капитализмана дlакарабаяяб кхаш бехке бу хулен коммунистически болам.

Низаш делгах «историе хьаьнала бабка» лоархlилгeн термиодерни тlом хьоабайта — белгтала хьоабайта! — гlерткагеи — уж шоашоай тайпа хlамаш да. Коммунисташ — кхерабалар фуд ца хеиш къовсам лоаттабераш, цхьабакъда, цар боарам боацаш доакха къонахчали боарам боацаш йоккха турпалали массава а хиннад шоай вахар шоаш дикагlдоле вахар болхи долаш дlалуш хилар китадами, цхьанна а тайпара нах боабайтар духьа ца луш.

Коммунистически идеологе гуманистически характера духьала бовларда КПК кулгалхоша телхаю марксизм-ленинизм, хlана аьлча дунен обществени уйлан бlаргчача прогрессах дlакъестаю цар из, общества истоpе чухь демократически тенденцешта духьлийоах из. Цу тайппара уж духьала бовх марксизмацеи пунки хьаларев обществени уйланеи юкъе буваам хиларах болча ленински кхетама.

Гуманизмана духьала а байнца, китайски кулгалхоша цунна лотъю коммунистически болама социальни база, хlана аьлча эггара хьалха марксизма-ленинизма гуманни принципашца гlолла коммунистически болама гонахьа ххоттабе йиш я къахьегамхой, берригa прогрессивни нах телхабе йиш и классови къовсама раьхьаца, пролетарски революце, пролетариата диктатура оттаяра наькъаца мара капитализм дlаяккха а керде общество хьалъе а йиш ца хиларах.

Керттера дас гуманизмана духьал боалар китайски теоретикаштен лидераша йийлад чурча а арахьарча а политикера шоай антигуманизм бакъъяра, тlемагахьа дастара никъ, сага сий lотеlадара никъ бакъбара.

Социализма меттаца лаккхе лаьттан тlа эйаьй коммунистически гуманизма байрах. КПК кулгалхой хlанз из вогашта кlал хьоххзе безам болаш ба. Цхьабакъда, из цар вlаштlехьдаргдац!

КЕРДАЧА СОВХОЗЕ

Укх шера март бетта Урус-Мартана производствени управлене «Самашкинский» совхозашкара хьа а къоастаяь, хьайир сомий бешамаш делею «Орджоникидзевский» совхоз. Шоай безам а хийна Советски лоаман районе юрташкара кердача совхозе болх бе а баха а lобаьккхар 88 дезал. Къахьегалургдолаш мел бола цар дезалхой совхоза къахьегама коллективa юкъе бахар — цхьабарaш сомий бешамаш лелаеча бригадашка балхаш ду, воккхар чуlе цlенош хьаллду.

Барт тайнача коллективо дегаш айдеций къахьегарo хlинале дика пайда беннаб. Черкобузов Ивана кулгалдеча огородни бригада ше лелаеча лаьтта lалаьмате чlоагlа хьинкъа нарсаш кхецай. Хlара гектара тlара 157 центнер нарсаш кхай. Цецнелдал дукха сом бешеб 689 гектара тlарча совхоза сомий бешо. Бакъдар аьлча, хlаьа а къона а из беш — сом луш йола гаьнаш 120 гектара тlа мара яц. Цхьабакъда, механизаторaш Магомадов Iусман, Тепсаев Эмин, толашагlа йоха болхло Хаджиева Кейпа, кхыбараш санна болча тхаэнтузиасташа сом дика къахьегарах сом дика хиинаб укх шера. Город Грозне а юрта районашка а бахача нахага дикагlа болча сома 160 совгlа тонн сом кхаьчаб — гlамгlаш, lажаш, хьачаш.

Хlанз планал совгlа сом бохкаш латт республикерча мах беча организацешка. Вай Даьхен столицерча — Москверча къахьегамхошта дlабахьийта кийчбаь ба 130 тонн lажаш.

И. ШАИПОВ.

«Гипрогрознефта» объединене заказах 120 дезала доккха цlа хьалдеш боахк машинаькъагlишлошъяра управлене къахьегамхой. Хьатlадоагlача шера йистедаккха дезаш ха из. Цхьабакъда, хlанале ши этаж хьалъетта баьннаб Колуш Ерази керте латтача комплексни бригада гlишлоихой. Юхейиса ахо этаж а хьал. Йоттарал совгlа тхое а тхьла штукатурни балхаш де долалергаз цар укх шера.

Дукхача хана деиз дика къахьегаш хьайоагlа нов. Колуна комплексни бригада. Из бевъ хилара тешал йеш да укх шера хана ши бутт хьалха хьал а даь цар эксплуатаце дlадения 64-и 48-и квартираш йола ши цlа, кхета кхы хьалхагlа аьраш.

Шоайла чlоагlа барт болаш вlаши лоархlаш йолча, дукхача къамел латтача цу коллективо хьинаре къахьег шишкеп кхоккхе балха гоазалаш lомара а шоай знанеш лакхъяра а. Масала, хьанаргев ва Мусхаджиев Георгий. Из каменщик а, экскаваторщик а, крановщик а ва вошача минутe. Иштта каменщикеи плотникеи говзалаш йолаш ва Сухорукин Анатолий, кхы дукха бараш. Балха болламе тайп-тайпарча дешаре заведенешка дешаш бараш а дукха ба бригаде.

Машинаькъагlишлойтeча управлене дlа-юкха луш бола Ше байраках Колунна бригадага а дияа а. Июль бетта балха плана 164 процент кхочашъярах Сийлен грамоташ а кхин премеш елар управлене кулгалхоша Колунна бригаданарча дукхахьенга.

Д. АМАРОВ.

Сурта тlа: хьахагlа цlа кхоесеш ю нов. Семечкиев Далиева Тамара lойла а кхин цецаш почтан аоала.

И. Пашева сурт.

КОНСЕРВАШ — ПЛАНАЛ СОВГlА

Грознера Сибарегlа, Урале, Дальни Востоке дlайохьийт консервай, компотий, варене эргlаш йола парти. Из я Нохч-Гlалгlай республикански потребсоюза сомий-баьца даарий комбината продукци.

Укх шера хьалхарча ах шера доккхий толамаш дахарах карара дара теда Ше байраках еннай комбината коллектива.

Хlанз сийлахь-боккхача Октябра продукци арахецара шера план кхоачаш а яь, планал совгlа бlаьш эзараш сомаш мах бола продукци арахецарна ялкъабоха къахьегаш ба комбината болхлой. Хlаьта цхьадаха продукци тайпаш арахецара шера алсам хlиттэ а кхоачашъйнай цар. Масала, шера йоагlача планал совгlа арахийнай 50 эзар банка маринованни нарсаш, 21 эзар банка варенье, джем, повидло, 5 тонн lажий сок, 110 эзар банка хьонка консерваш.

К. ВИННИК.

10-ча БЕТТА ЧОТАХ

Сийлахь-йоккхача Октябрьска революце 47 шу дизара сийлена наькъа ахара кийчъеш а Грозненски механикашта чакхдоаккхача заводa установкаш, цехаш, сменаш, бригадаш. Ялье яьнцача коллективаша дика къахьегама толамаш даьлах. Валови продукци арахецар бархl бетта план 26-ча августа кхоачашъйай завода коллективо.

Къьстта дика къахьегаш я № 6 йолча цеха коллектива. Парафин арахецара бархl бетта план 25-ча августа кхоачашъйай цо.

Завода установкай коллективаьйта юкъе хьалха латтачарех я нов. Абасвилева кулгалду коммунистически къахьегама коллектив. Сайода продукци арахецара ийс бетта план 29-ча августа кхоачашъйай технологаша. Хlанз итталгlа бетта чотах къахьегаш ба уж.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

«СЕРДАЛО»
2-гlа агlо. 1 сентябрь, 1964 ш.

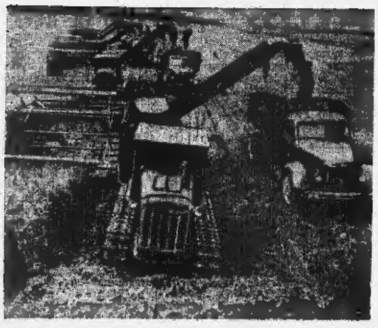

Камчатка... Цу дешо дагадохуьйту Советски Союза малхбоаленгахьарча йистаца улла геннара латта, кІур гІетта гувнаш, саьрг, гейзераш, чкъьарий доаха йоккха промыслаш. Цхьабакъда, укх тІеххьарча шерашка дегІабена юрта боахама мохк а хилла діаэттай Камчатка. ХІанз цига кхьехан къахьегамца хьалъеш латт шийла продовольствени база.

Областерча доккхийча специализированни боахамаца толамца хьалкхею картолаш, кабуц, цкъацадола кхы тайпа баьца дарии, тІа-тІа дуккхагІа доах дула, фуаш, шура, шурий продукташ.

Цу тайпарча боахамех цаІ — Мильковски шурий-баьца даарий совхоз. Петропавловск - Камчатский яхача городе 250 километр Камчатка яхача хи йистаца Іодада цун латташ. Акка лоаца доллашехьа а — 2,5 бутт—укказа дика хьувкъаш хьалкхею картолаш, кабуц, наьрсаш, помидораш. Доккха доахан Іул да совхозе.

Сурта тІа чуэцаш латт цхьана дІабийна хиина кени горохи. БІарчача шера хьайбашта яьал силос Іалашъю шийна совхозо Цу гІулакха кени горохи дІайийнай 700 гектара тІа.

Э. Песова сурт. АПН.

ШУРА ДУКХАГІА ЙОАХ

Дика толам баьккхаб укх шера Науръски производствени управлене «Россия» яхача колхоза хьайбаш леладераша. Ах шера пачхьалкхена шура йоахкара план 102 процент кхоачашьйнй колхозо. Цу гІулакхах дукха кхьа, лаьцер кхьоалагІча шурий-товарни ферма. Цу фермерча дукхагІа болча доаркашта шоаш лелабеча хІара Іаттагера соаккарча тоъал дуккхагІа шура яьккхай укх шера. Масала, доаркас Коретник Марияс укх шера хьалхарча ворхІ бетта хІара Іаттагера 1826 килограмм шура яьккхай. Кабобель Тансус — 1443 килограмм.

Укх шера лоадама драхон дац кхьоалагІча ферма Іаьхар дика, хІаьта соахка шура кІезига йоккхара керттера бахьан из дар. ХІанз кулгалдеш Литвиненко Петр а волаш йола искусствени осемененне пункт йиллай ферме. Цо дІеча а дика а кхоачашдеш шой лекхараш.

Соахка доаркаша лелаьча групешта дІа-юха дийкъадар дуккхашка лаьха шинараш. Из бахьан долаш къона доахан во лестар. ХІаьта укх шера укказа дуккхашка лаьхача шинарех къаьстта шин группа дІамагІа а елла, опыт йолча доаркашка леладе дІаленнад уж. Из бахьан долаш доаркага Загорулько Нинайга леладе дІаденна хиинача дукхьашка лаьхача шинараш хьалхарча ворхІ бетта доккхийча доахана оннечул дуккхагІа шура елар.

Шортта а дика а доакъараш хилча доахана шура дуккхагІа луш хилар кхета а дац. Ферма кулгалхошна хьалхагІа а уйла яьй доахана уж Іалашдаро. Фермано шийна дІаелнай тІехьа лафет а йолаш йола трактор. Цо ферма хьайбаш лелахошка йиш хулийт доахана ахьаре яьха аьта хьажкІаш тІоаза. Фермана юкъе ка бола платаш чуйийча латте дІайийнай доакъарийна хьажкІаш. ХІанз уж тоъал дика лакхбенай, хІаьта хьайбаш цар тІа дежаш а хул. Цо фермага дІаш къайтар кенний бийсанней йоаккха шура 800 килограмм хІара къетан аьнна тІоккетийта. ХІанз ферме лоаний бийсанней йоакха шура 1880 — 1900 килограмма я.

Дика лел ферме социалистическа яхь а. ХІара ютт ди массадоал бачча балха итогаш ю. Яхье хьалхалаттарашта карара кера телий цІа вимел дуккха а ахчан премеш а тел.

О. АРЗАЕВ.

Мишта вІашагІйохка еза культураш кхеію звенош

1965 ШЕРА НОХЧ - ГІАЛГІАЙ АССР КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ЮРТБОАХАМА КУЛЬТУРАШ КХЕЕРГИОЛА МЕХАНИЗИРОВАННИ ЗВЕНОШ ВІАШАГІЙОХКАРА ЙОЛА

РЕКОМЕНДАЦЕШ

1965 шера юртбоахама культурай дикка хьувкъамаш кхедара кІанзе а алхаш гуйраш хала звеной вІашагІйохкама ергІоацаш а хьатІадоагІача шера лакхача хьувкъамий дара йолаш беча балха икъе деккха дакъа лаца а юхкашта лушенк яра, зябь ахара, лаьттаниа тІоадал соцаеш кий лакхара, удобренеш Іоаярем дІатовсарем балхаш шоай ханнахьеи дикен чакхдаха а царга йиш кургйолаш. Цу гІулакха хІанзе а деиз звеньий члений состав белгалъаь на Іеш, хьанъоаста а вь, царга дІалла еза лаьттеи участкаши техникеи.

Хьалха латтача боахамий практиско хьахьокх, специализированни звенош вІашагІъехкача дикагІа хилар: хьажкІаш лелаеш, свекла лелаеш, кортолаш лелаеш, баьца даараш лелаеш, тхьонка лелаеш, и. кх, дІ. Цу тайпарча звеньий членаша дика пайда эц шоаш лелаю культура кхеора, хІаьта из бахьан долаш лакха хьувкъамаш а кхеду. Шоаш лелаеча участка тІа беча балхах мукъа йола хо бригаде бола беш кхкха еза специализированни звеньий членаша.

ХІанз республике лаьтта лелаеча керттера производствени единица тракторно - полеводчески бригада я. ВІашта массехк шера лелаю латта а техника а дІалу тракторно - полеводчески бригадашка. Бригадо лелаеча тоъал доккхача латта йиш хулийт севооборотош юкъейоалае, культураш дІаера нийса хргІа йолла. техника паргІатта лелае. кІаьта уж долла кІамаш бахьан долаш машинно - тракторни паркх биза пайда эцаргІа Іалашде а.

Специализированни звенош, массаза а, тракторно-полеводчески бригадашта чухьа вІашагІйохкаш хул хала къакьета дезаш йолча культуранита гІулакх дикагІа дар дукхабоалхошта техникаша бізад а боарамагІа а мукъ тІабиллар дукха леладе кхы культураш тІайола аІамиго латташ тийлача бакъдахьа хургіа керттера культури кхеара цар новкъарле ергйицача тайпара лоархІаш а бa. Цу гІулакха лаьрхІа тайп-тайпарча хинашка кхачаш болча хьажкІий кхо сорт кхеду Первишке звенос, царах цхьа дакъа силоса хьокх. Цу церригача кІамаша йиш хулийт бола низкъаьла боахаш йеш бо цa бей кьувкъаш чуцан.

ХІара боахамерча хьелдача хьалий чот а еш оттаде деза специализированни механизированни звеньий дуккха-кІезигаьа боарамаш. Цу хана тервалу нух теккош йола кІеира культура дІайийна дарига лаьтта, звеношка дІалуш долча лаьттай боньоннш йолча участкай боарамаш.

йолаш йола техника, къахьегама ог-сарлен боарам, кхыдараш.

Массаза а, кІезигагІа хуле а, 3 саг икъе волаш хила еза хьажкІаш лелаю механизированни звенош. Цунга хьежжа а хІанзарча хьажкІаш дІаюча сеялкай балха овсарлелга хьежжа а, Эррироссийски социалистически яхьа условеех хьажкІаш кхеча механизированни звеноро леладе дІалу платийна лаьрхІа дІайийна хьажкІаш тІайола 200—250 гектар лаьтта. Иззал лаьтта трактора тІедьатуасача хьажкІаш, дІаювча шин сеялкаца квадратно-гнездовой хьисапе 6—8 дийнахьа дІаде йиш я. Нагахьа санна звеното лураш тІехьаюза сеялкаш вае, кІезигагІа хилча а, иззал болх кхачамбара 4 саг хила везарга. Звеноцарча цу нагага кхы а дуккхагІа лелалурьа хьажкІаш, нагахьа санна цхьа сорт ца а дуеш хьажкІаш дІаерен кхьдолен балдаш тайп-тайпарча хинашка дара чотах тайп-тайпарча вегетационни хана ши-кхо сорт дІадуеш хуле. Республика хьалашка силоса лаьрхІа дІаюаш йола хьажкІаш, керттерча даькъе, гуралье дІадийна хиина ва бола платаш чуйийна дальнича лаьттанна мошача поокъарийн лаьрхІа хІаюаш хилар, вецта ыьча платийна лаьрхІа хьажкІаш дІаюча звенашка а ца юкъ, кхы тайпа ханашко дІаяраш хилар теркал а деш. платийна лаьрхІа дІалийнача лаьттанца нийсдача 50—60 процент хилала доле силоса лаьрхІа дІайийна хьажкІаш тІайола латташ а лелалайта леза хьажкІаш лелаеча звеношка, дІайийнача керттерча культураніта гІулакх кхоли уж чуэцарам цар новкъарле ергйолаш.

хьасапе дІаюера хьажкІаш СКГН-6А яхача тІехьатуэсача сеялкаица. 1962 шера доиз эргаьнихкане барх1 мугІ хьача сеялкаІ новкъостлаца пункторни хьисапе хьажкІаш дІае веладесар из. Цу тайпара дІайийначи хьажкІошта гІулакх ду шоай тайпарча тІехьатуэсача культиваторица. Вай республика хьалашка, дукха оасар тІадуваачеш кхоачамхиллал гербицидаш йоахачен лаьтташка, хьажкІаш хІаьша керттера способ хила еза квадратно-гнездовой ер, дІахо йодача хана уагІеш пхоргІеш обработка а ергйолаш.

В. А. Светличне звенос шоцарра свекла хьалхкею свекдана гІулакх деча машиний къаьстта шиъ тайпарча комплекта ворхъостална. Цунаш юкъе йоагІа: цхьан боарамагІа фу тоссаш йола 2 СТН-6А яха сеялка, БСП-4 яха тІахьдбувза сетчатни мака-сребника а тІехьатуэка БСН-4 яхар, свекла кІоръеш-тІаботтан йола машина, свекла нийлкъеш ЛСН-4М яха машина, свекла чуэца комбайн, хушаш лелаю гетьига тракторни гусеницаш тІехьаманхара чархашм. Цу белгалъеча машиний балха оасарлен чот а ю, кхаь механизаторо лелаеш йола техника комплект 70 гектара тІа дІайийнача шоцарра свеклана гІулакх де лаьрхІа а.

Республикерча дукхагІа долча свекла лелаеча боахамашка свеклай кхай тІа болх бу техника дика Іоаласай, кулукьа цхьабола механизацерча дукхагІа ийну леладе свекла гІойола лаьттеш. Цхьабакъда, цхьайолча хана результаташ во хул цун обработка дика ца хилар, тхьувкъам боабу.

Светличне оапыто гойта свекла звеношна дІатеда деза дукха дерзарх доаца гуйраш культураш, гидуацеш, горох тІайола лаьттан уж культураш дІаювш, кхеаш, чуэцаш доаш болаш балкаш ду свеклай кханеа ае балхаш доакача хьашта. Леладе шин тІа а луча лаьттай боарамаш звеной составага хьежжа хул, кунца чах дуккхагІа ма хул, дуккхагІа хила деза лаьтта а.

Цу принципах вІашагІйохкатц тайпа культураш лелаера специализированни звенош а. Эррагача специализированни звеноште лур дукха шиъ тайпа техника чархаш йола тракторашм а. Эшарга хьежжа бригадера дІатеда звеношта лаьттанна обработка ва, лазаршш хулам дерашцен къоасам лоттабеш йола машинаш, транспортни средствaш. Цара хул гусеничнтракторашm а. Практико хьахьокх, звеношкарча гусеничн тракторашка балха оасарле лаха йолаш болх байташ хилар. Цудухьа звеношта хІа а сина лелайта гІулакх дан уж. Цхьабакьда, лаьтта кийнцара звеношка хьежаба беза дама а кІоча а болх бергйола трактористаш. Уж хила беза дика хьувкъамаш кхедаран эррегана звеной алалета хьежжа специагІа дІатІаауш бола вах лавной членашта беркъача юкъе дакъа лоацаш. ХІаьта звеньий членашия дрина тІакхожам лоаттабе беза шой участера лаьтта дика кийцдой хьожаш. хІаьта прицепщикаш а хушцлау трактористаш болаш цу балха юкъе тар ма лу дуккхагІа шоаш дакъа лаца а деза.

Тракторно-полеводчески бригада керттера дакъа да звеньиш. Цар талам боаркхера хушахача хьале бригадашра гІуллакаш нийса лелдарга. вІашш гІо-новкъостал деш уж хиларга хьежжа хургіа.

Кулгаца къахьега дезаргдоацаш хьажкІаш хьалкхеча комплексни механизаци яра мел тин машиниш йолаш а хІанз республика колхозашкеи совхозашки. Цара юкъера керттера дакъа лоацаш я квадратно-гнездовой хьисапе хьажкІаш дІаюаш йола сеялкаш. Комплексни механизаци еча звеношта эгара хьалхарча аргІанна тІехьатуэса сеялкаш хьожаш ца — платийна лаьрхІа дІаюрча хьажкІий 100—125 гектара лоархІаш кхьа сеялка а йолаш. Миттача хоархІамах тола еза ротационни хисайи оасар дІашанникача малхьилгийн комплектана кийчъьа КРН - 4,2 яха тІехьатуэса культиваторш а. Платийна 300 гектара тІа дІайийнача хьажкІашта лаьрхІа ККХ-3 яха хьажкІош чуэца кхо комбайн хила еза. Кхы мел йола техника иуина шарга хьежжа тел бригадера.

В. Я. Первеше звенос 1962 шерага кхачвалла квадратно-гнездовой

Из условеш кхоачашъера 3 саго 200 гектара тІа хьажкІаш кхее а хІара гектара тІара 60—65 центнер йоаккхаш фуаль хьажкІаш яда а еза.

Цу тайпара, нагахьа санна звеноца 4 саг вале, 250 гектара кІезигагІа лоацача лаьтта платийна лаьрхІа хьажкІаш кхее еза цар. Технологи нийса кхоацаш а йойл. комплексни механизаци юкъе а йоалайойн 2—4 саго Іалашдергйа 200—250 гектара тІа платийна лаьрхІа дІаюача хьажкІий керттера дакъа а хІаьта миттта силоса лаьрхІа кхы тІа а 100—150 гектара тІа дІаюа хьажкІаш а шоай ханнахьа дІаюилгеи царна гІулакх делгеи. Царна новкъостал эшаргдац хьувкъам чуэцача хана комбайнаш тІа а транспорте тІа а болх бера мара.

ДЕКХАР ТІЕХКХОАЧАШДАЬД

Шелковски производствени управлене Менжинске цІерагла совхоза вокхагІа волча же Іун Сантов ІабдулаІ бригадо хІара бахкача бІаь устагІаш тІера лерхІаш 125 Іаьхар кхебе декхар тІеийцадар. Шелгена дош сийленца кхоачашдир бригадо.

Укх деношка Іоахарий ноагох къоастадир. ХІара бахкача бІаь устагІаш тІера 126 болаш 25 а кхы дукхагІа а килограмм хула 800 Іаьхар дІобелар цо. Планах совгІа 181 Іаьхар яхбаьб. Болх дика барах 54 Іаьхар бенаб бригадана кхы тІа луш волча Іаьхаьна лаьрхІа.

Т. МИХАЙЛОВ.

КХОДЕ РУЗКЪА

ЧІОАГГІА теркам тІабохийт промышленни предприятешка, къаьстта мехкадьаттa чакхдоахача заводашка дІайода доагор, электроэнерги, Іы кхо а ер дикагІа пайда баргболча тайпара дІаяхийтара. Из доца дийцар укх шера май бетта Грозне хиннача Советски Союза мехкдаьтта-химен мехкдаьтта доаккхачен кромышленноста энергетикии эрригсоюзни совещание а.

Мехка малхбоален кердаче предприятей хьалха латтача боллхоел тІехьабисаш цу дакъе Грозне энергетикаши технологаши. Доагора, электроэнерга, Іацара, кхон барех царех дикагІа пайда эцарен хьакъехье цу совещание белгалдаьхераш толамца кхоачашдеш да хІанз вай заводашка. Установкай технологически пишкашка дІадода доагор кхоаара эррига уйла тІаяхийта къахьег вай энергетикаша, рационализатораша, изобретателаша.

Доагор эггара толашагІа йолча тайпара доагаде режим лахара бергига низ тІабахийтаб хІанз Грознерча крекинг-заводе.

Цу деша къаьстта чІоагІа терка ю производственно - товарни контора боллхоша. Термолетидрационни установкашка мехкдаьтта продукт йІоалъеш кІезигагІча температурах мехкдаьттанара тІоаделн тухаши дІадаьхад цар. Из даш мехкдаьтта догІа а дІекхац, хІаьта доагор кІезигагІа дІадода. Укх шера шоллагІча кварталe производственно-товарни конторо 115 тонн доагор ихоадьа.

Цхьабакъда, цунца доацеш дац доагор дІахо кходара гІулакх. Пишкашка газомоторни горелкаш йоагае йолаш керда а прогрессивни а хІама да. Цунах дийцар эррегсоюзни совещание а. Цхьабакъда, уж горелкаш дукха яраннйцаш. ХІаьта а Грознерча крекинг-заводе оттае лерхІ уж укх шера. Пишкашка чулу доагора газа доагІача лоаскъошца автоматически нийслу цар, кхоча доагор доагадеча а газ йоагаеча а мегаш я уж. Горелкаш юкъейоалаярах крекинг-заводо шера 500 тонн газ кхоергьа.

ДУКХА электроэнерги дІайода вай заводашка. Электроэнерги кхоара къовсам лоаттабу хІара дениа. Из кхою къаенна оборудовани къоначо, толашагІа йолча оборудованеца, электродвигателаши кІезигагІа мощность

кращца хуцарца, электрооборудованега нъсса болх ца баьтарца, электродвигателаши трансформатораши болх бе йоалаллийтаран соцаяран автоматизаци яра. Иштта автоматизаци яьй Грознерча мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе центробежни йиь насоса. Из автоматика чоалхане хІама дац, бакъда шера дукха заллаш киловатт-сахьат электроэнерги кхоайт цо. Масала, 4 автоматизированни насоса 10 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхою. Болх ца беча хана сварочни трансформатори автоматаша соцаеш хиларо 16 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхоергъа Грознески мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе. 4 сварочни агрегат автоматаш оттаь я цига.

Производственно - товарни конторе ихьай насосиера къьна оборудовани керзачунца хуцаро 65 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхоайтаргья. Хина насосней агрегатех дикагІа пайда эцарех, насос толашагІа йолча электродвигателца хуцарах укх шера 2-ча квартале 283 киловатт-сахьат электроэнерги кхоаьй ПЭК-а, хІаьта автогенно-карбидни заводе цу хана — 82 эзар киловатт-сахьат. Уж шаккхе а предприяти из бахьан долаш совгІат деина я.

НЪАЬСТТА лоархІам болаш да Іанара йІовхал кхоар. Масала, производствага дІайода йІовхалд энерги 1 процент кхойача энергоснабженега дІайолха затраташ 0,45 процент кхое йиш хул, хІаьта иштта кходача доагорах 0,25 проценти электроэнергех 0,20 проценти мара хилан уж. Цу тайпара чІоагІа мах болаш я из тайпа энерги. Цул цхьан тоннага ши-кхо сом доха заводе. Іы кхое йиш я да махулла кІезигагІа дІахоайтарен цкъа чакхъьаккхача Іанарах шозлагІа пайда эцарен цахьъацa, Іы мелача турбашта тешаме изоляци ярца.

Іанарца ю приводаш электрическичунца ергйолча йоахаш Іы дукха кхоаьй Новогрознески мехкдаьтта чакхдоахача заводои производственно-товарен конторои. Іы кхоара къаьстта терко е еза цунца гІулакх мел доагІача заводашна.

Цкъа чакхъаьккхача Іанарах шозлагІа пайда эцаро дукха рузкъа кходе йиш хулийт. Иштта йола Іы дІайохийт помещенеш йІоахъяра, душевойшкара хий а мехкдаьтта продукташ а йІоахъяргa. Из бахьан долаш дикка лохлу ярахецаш продукцега дІадолар. Уж гІулакхаш дарех укх шера Грознески мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе 1500 гкол кхоьйъ. Вай кхыча заводашка а иштта кхою Іы. Масала, Грознески нефтемаслозаводе юкъейоалаяьй паркаш цІенача Іанарца а йовцаш чакхъьаккхача Іанарца йІоахъярах йола А. Ф. Радионов, И. А. Поповек предложени. Цо йиш хулийтаргья шера 1927 тонн Іы кхое.

Цу тайпара, мехкдаьтта чакхдоахача заводий боллхоша дика кхетаду доагор, электроэнерги, Іы кхоарах доала беркат а уж мишта кхое еза а. Бакъда шоашта карагІдаьннечох кхоачамбаь Іе уйла кхы цар, заводашка дІайола энерги дуккхагІа кхоира торонаш лех.

Г. ЗАСОРИН,
«Грознефтехимзаводы» яхача объединене керттера энергетика отдела воккхагІа воцу инженер.

ДОНЕЦКИ ОБЛАСТЬ. Кходе рузкъа йоккха хими дегІайоалаеча фонде дахийта аьнна патриотически болам дІаболабаьча «Макеевуголь» трестерча «Холодная балка» яхача шахтоуправлене коммунистически къахьегама коллективо доккхий производствени толамаш доах. ХІанзалехьа планал совгІа 80 эшелон кІор беннаб, химе фонде дІачуденнад 140 эзар сом ахча. «Холодная балка» горнякаша дош деннад ер шу чакхдалалехьа цу фонде кхы а 60 эзар сом дала.

Сурта тІа: «Холодная балка» яхача шахта №10 йолча участка дикагІбола шахтераш (аьрдехьара аьттехьа) звеньевой Шкода Павел, хІора комбайна машинист Нефедов Иван, забой цІенъю болхло Беседин Григорий, комбайна машинист Чубко Александр, электрослесарь Шевченко Иван. Ер шу доладелча денца заданел совгІа 10 эзар тонн кІор баьккхаб.

Г. Овченко сурт. ТАСС фотохроника.

ХЬАЙБАШТА—ДОАКЪАР!

ХАННАХЬА ЦА ХЬЕЖАР ДЕХКЕ ВАРГВА

ХОВШ ма дерра хьайбай продукци дуккхагІа яккхара чІоаттІа лоархІаме да дика доакъара биза хьаар. Хьалхарча мутІарашка латтарен лархІа деза хІанз боахамашка Іаи замалахьа хьайбашта шиъ доакъар кхоачамхилаел Іалашдара гІулакх. Доакъарш кІезига хиларах доккха зе хилар хІадахача шера Шаьла производствени управлене боахамашта.

Цудухьа дІаяхача лата лаьна халонаш йиш а ца луш эррагачa торовех лергтІа пайда а эцаш ханнахь доакъариш Іалашде декхарийла бар боахамий кулгалхой. бакъда хукхагІчар пайда ца эцаш зехьа тулийт хоза латта ха.

Эггара дикагІа толамаш лаьхад доакъараш Іалашдара даькъе «Дружба» яхача совхоза боллхоша, цхьабакъда, цига а лехаро да гІулакхош. ХІаьта а 9500 тонн силос йолла езача хІанзалца укхаза дІаеллар 631 тонн мара ац. 2091 бежан да боахаме тахана деина кхоачаш, цара Іалашъе езар 1717 тонн йол йолча Іалашъьо 1100 тонн мара яц.

Іай хьайбаш латтаргзолча моттигашка хьагІоена аргІаш даьр аи 720 тонн йол мара. ЙоаггІаш йола йоацо яц совхозе ца Іалашлера а. Ка бола платаш чунйнчул тІехьагІа аргІаш даь дІаоттадаь ца зиба аьхача лаьтташ тІа цалар мара дац. ХІаьта из доакъар вІалда а тІазадан хьайбаь боахамашта.

Бакъда, Шаьла производствени управлене даннешка хьежача «Дружба» совхозе дикагІа кийчо яьй Іена. ХІаьта из дикагІа кийчъеннарех доархІаш яле мишта кийчо яьй-теш кхыча боахамашка? Из хер дукха оаха теркие цигара гІулакхаш а.

2528 бежан да «Шалинский» совхозе кхоабаш, шура яккхара хьалха латта совхоз в ю производствени управлене. Кхмметтал ка бола платаш чуэцаш латтача хана а дениенбусен ца социйташ Іалашдара укхаза доакъар. Цудухьа вІаштІехьдаьннад укхаза планах Іалашде дезар 1690 тонн мара йоацача 1650 тонн йол Іалашъе а цунах дуккхагІа ер фермашка гІаоза а.

ХІаьта 17000 тонн силос йолла езача укх денга инаеачейца 3000 тонн силос мара еллаш «Шалинский» совхозе. ДикагІа йола, дІайха деноа лаьтта ха тиюцай, тІеаьабисаб совхозе силос Іалашъяра, иэши кхоачашъяра тІагІоатта къахьеге а. Совхоза директор вола ноа. Наурбиеви керттера агроном ноа. Климинкои бІубенна ба укх гергара деношка силос йолавра ила кхоачашъергхилараха.

— Ма могга сихагІа йолла чал Іалашде гІертам беррига низ тІабахийта къахьийгад оаха. хІанз эррига торонаш оарцагІъьаьха силос Іалашъю оаха, — йоах ноа Наурбиева. — укх гаргарча хана еза дарга тхо силос а.

КІала дарц йоацаш дэа директора дешаш, ялх силосии агрегат я совхоза кхачча бола беш, моцца доакъар дІакхуха Грознерча № 5 йолча АТХ-а машинаша.

Цхьайолча машинаша кІезига яхухь силос. «КІезигагІа кхинъача, дикагІа да силос совгІа тІа а етташ наькъеш тІа йоеечуа, — йоах директоро. Из нийса дац.

«Новогрозненский» совхоз укх шера а хургьа кхыча боахамашкара доакъар дехаш Шаьла производствени управлене кхыча боахамашта юкъе эггара кІезигагІа Іалашдаьд укхаза доакъар. 724 бежан Іангара доккха деза совхозе. Уж лергтІа кхабара кІезигагІа аде а 6000 тонн силоси 570 тонн йоли эш. ХІаьта Іалашъаь силос 3400 тонн мара ац, хІанзчул тІехьагІа кьакхе хьажкІаш а ю совхозе. Іалашъаь йол 300 тонн мара яц.

Иштта гІулакх латташеьа кийцаь латта гІоша доакъар фермашта тІоозац. Іай замалахьа тІаккхахьа лерІ из доакъар.

ДикагІа латтаи доакъар Іалашдеелга Шаьла производствени управленерча кхыболча боахамашка а, масала, гектара кІезига кийчдаь доакъарш «Автуринский», «Джалка», «Гудермесский» яхача совхозашна. Ка бола платаш сихагІа чуйица дехарг беррига тераш тІа а бахийта тасса дитарах тІехьадаьлар доакъар Іалашделга.

Производствени управлене кулгалхоша йоагІаш йола йоахи ца боахамашка доакъар Іалашделга тоадаро, цхьаьнхка а новкъостал дац цар боахамашта. Мел доакъар Іалашдаь дІаяхачна кхоачам хет царна.

«Сердало» газета рейдови бригада:
А. ТАПУЕВ — Шаьла комсомола комитета секретарь, С. ИСМАИЛОВ — Шаьла АТХ шофер, М. АЛБОГАЧИЕВ — «Сердало» газета собкор.

ЕРАШ КХЕРА БЕЗАШ БАЦ

КХЕТАМЦА вІаштІехьдаьккхад доакъар Іалашдергна «Скотооткорма» тресте чуйоагІача «Алханчуртский» яхача совхоза боллхоша. Укх шера планах Іалашде дезар 1247 тонн гІожа доакъар мара доацача хІанзалехьа цар Іалашдаьд 1600 тонн гарга доакъар. АргІаш а дах дІаоттадаьд кхоанара хьадахьана а.

Чуоттадаь доакъар кхоабаш а совхоза цхьоалагІеи шоллагІеи отделенеш. Цудухьа дуккхагІа дола доакъар укхаза Іалашде дезар. Отделене боллхоша хоа кІанз латтача хоаача ханех лергтІа пайда ца ийцача Іена хана хало оца сиха ге, хьайбаш шоша дуаргдолга, цар продуктивность лахйургйолга. Из ца хилийта беррига шоай низ тІабахийта къахьегаш ба балхлой. Планах кийчъе езар 500 тонн йол мара йоацача 800 тонн совгІа йол кьаихха а хьаиха, аргІаш а дах дІаоттадаьй цар. Цунах дукхагІа ер хІинзакьа тІахааІ хьайбашца Іа доанкхардалаьа моттигашка.

Силос кийчъяра беррига тераш тІабахийтад отделене хІанз. КІоагаш ца доахаш, дукхал лаьтта гуваш а лаш дІайола укхаза силос. Бакъда, силос латтаргйола майда хьалхе а цементаца тоаю. Цу тайпара елла силос Іан замалахьа лаьттача дІаяза цІена хул, хьайбашта дІаеккача хала хьалкхие атта я ца. Цудухьа силос йоллара дикагІа йола метод лоархІаш я кургалии метод. Цунах пайда эца беш доррагача боахамашка.

ЛоархІам болаш гІулакх да силос чамо кургйолаш шоаш. Карбамида тухи дегт укхаза дІайоллача силоса. 3—4 килограм карбамида 8 килограмм туха тоа силоса цІар тоннах. Из бахьан силос чам болашах хул, дукхагІа хул цунца хьайбай дегІах латтан йола лоархІаме хІамаш, — йоах совхоза зоотехника Ахильгова Бамиара. Цу бесса дІаеллай укхаза эррига кхо эзар тонн гарга силос.

БорхІ комбайн я отделене силосца хьажкІаш хьоцаш. Дениа 18 — 20 машина хул моша доакъар дІахухьаш.

Отделене дикагІа къахьег комбайнераша Чапанов Юсупа, Наурузов Мовлада, кхычар. Дийнахьа 2—3 гектар планах совгІа хьажкІаш хьокх царех хІоранно. 10—11 километр юкъ йоаа силос йоллачен хьажкІаш йолча кхачитен юкъе. ХІаьта дийнахь 13—14 рейс е кхоабу Назрана АТХ-ера шофераш Мальсагова, Бузуртанове, кхыбараш.

Ши трактор я отделене йоллаш латта силос Іотоі еш. Тешаме кхоачашду шоай декхар трактористаша Б. Евлоева М. Чанкиевс, тІехьагІа кхы вІашкагІоргйоаша дергтІа Іотоі ю цар силос. Иштта дика къахьег укхаза боллхоша Куштова Амината, Бахмурзиева Сацие, Мальсагова Веселина, Сагова Башира.

Хьайбашта шортта доакъар лаккхара укх шера 2070 гектара тІа тайп-тайпара культураш дІайийнай отделене. ГІожа доакъара силоса Іалашъаь из Іеш хьайбашта лаьрхІа укхаза чуйийца дІаоттадаьд 513 гектара тІара аьшыхо кІа, 1813 гектара тІара яьха йобоаш культураш, 300 гектара тІара чубеча мукх, кІаьта силоса лаьрхІа хьажкІаш 500 гектара тІа йийнай. Дика хьийкъай уж, хІоранено гектара тІара 200—250 центнер чама доакъар дола укхаза.

Иштта дика вІаштІехьдаьккхад доакъараш Іалашделга «Алханчуртский» совхоза шоллагІеи кхоалагІеи отделенешка.

Ав. ИЛИЕВ.

«СЕРДАЛО»
3-гІа агІ. 1 сентябрь, 1964 шу.

ТАМАШИЙНА КЕРДАДАРАШ

ВИНТ КIУВНАЦА ЧIОАГIЪЯЬЙ

ХИРАЦА вIашагIхетта моттигаш па йоаставлийта вьшка саьргах дaь гIоазараш, шплинташ, контргайкаш оттаю, хIаьта цкъаза вед а ю, доллайни вIашагIа а котт. Уж дерригаш деш совлен къаьлега деза, хIаьта цкъайолчоа лаьрххIа инструмент а эш.

Даьтта е эмалевц басарца контргайкаш оттаир эггара аттагIа гIуллакх да аьнна хетадала доагIа. Бакъда басаро гайкен болти чIогIгIъю кхы хьаоккха а йиш йоацаш, заклепка санна хоадае езаш хул болт.

ХIанз советски инженераша цу гIуллакхъ шкъейоалаьй хоача пластмасса, винтаи гайкаеш юкъера кийрц моттигаш хьалгъоз цунца, вIегIарча йоецалах ета а етой, уж шаь чIоагIъю ю. Мишта вIашагIхеттача царна поокъа хилац хIане кхийттача, щелочи кислотан тIаденачa. Нагахьа санна уж вIашагIъаккха езаш хуле, 180 градус йоах а йий, итта вIашагIйоах.

(АПН).

КИЗГА ХЬИСАПЕРА УДОБРЕНЕШ

СТЕКЛОТУКАШ оал химически Iилмай кепидате Мамонтова Ольгас хьаьча удобренех. ХIанзалца хи чу ца эшеш лайрхIача цкъайолча фосфорни соединеней свойстваш хувий мегад цунна. Из дуденнад цунна царех кизга латташ дола вертера дакъа кремнезем а теха.

Цуа совгIа, кремнезем дукхацIезнга тохарга хьежжа хувна йиш я пар хила эшара ха, эшарга, климатага, лаьттанга хьежжа сокъорта йаьцовгIвех дIалатайта йиш я цунах йоахка кхачан вещества.

Чоалкане хIама дац стеклотукаш кийчъяр. Уж еча дIайолх промышленносто чакх ца йоахаш дIакхувса фосфориташ. Газови пишкашка долча руда тIа дотт фосфорни кислота, цига цкъан хана царна чу дIоакду, докъаду, йоаллоду из. Ах сахьата йоача кизгана тара йола хIама арайоал пишка чура. Из вIоагIъеча оаь. Шолла суперфосфат йоаккхача додачул дукхагIа кIама дIалодаш стеклотукаш йоазаш.

«Кизга» удобрени кийтай хьежаб йоартолий йолчама Института, Тимирязев Климента цIерахчи Московски юртбоахама академе, кхыча Iилма учреждеш опытни кхашка. Стеклотукий цкъа данъа чоалкане доацача суперфосфата кхаь даькъал толашагIа хул.

Стеклотукаш хьаера йола бедах хиина дIаоттаргья Каратау, Вятски, Егорьевски, кхыча месторождеш фосфориташ. ТIаккха Кольски гIайре тIара апатит кхахьа еаргъяц Воскресенски химически комбинате а Казахстане. (АПН).

ОБЛУЧЕНИ ЯЬ ИЗОЛЯЦИ

КАБЕЛЬНИ промышленноста Институте Iилмихоша модифицирующи излучено повкъостаца кабелий полиэтиленови изоляце керда свойстваш хьахилийтай. АПН корреспондента е локе ядеш дар дийцар цу балха авторех волча цкъане химически Iилмай кандидата Финкель Эдуарда.

— Полиэтиленах яьча изоляце шийна зеше йоацаш 80 градус совгIа йIовхал лов, кхы тIех из дакхйича, тIаккха полиэтилена морд лаьла а лаьлий, Iобода, берзанна бус сьерг.

Нагахьа санна изоляцеца къайла болча кабела радиоактивни изотопа гамма — зIаларашца е ускорителa сихача электроний гурматаца излучени йича, тIаккха изоляце йоккха температура лов. Кхыметтел ши бIаь градус йIовхал хилча а шай форма йоалц кабела.

ТIехIоарга бурув тохача лолабу из тайпа кабель. ВорхI эзар метр кIоаргача скважинашка чубахийтача, кхо бIаь градус йIовхали локха давлени хилча «башац» из.

Облучени яь кабель чIоагIа тешаме ба: лоаца замыкани хилча ца а тIахаш, аппаратурага болх бийт цо. Облучени изоляци йолча проводех яьча обмоткаца кийчъяьча электрически двигательша йIаьхха-чи тайп хи чу лакхача температурах болх берга.

Цкъайнаьла облучени яь полиэтилен кора а фенa кулача окисленеш духьал ца оттлуш а хулар. Дукха ха йоацаш физико-химически Ергийсоенi электротехнически институташца цкъане оаха къоастабир облучени яьча изоляце лаьттон кIал а е хи чу а йоацаш гучакхьа ара гIулакх деш йоккхa ца дика йIаьхъеш йола добавкаш. Фторопласт ядерни излучене атта йохаю. Полиэтиленови изоляци чIоагIа духьал отт радиацена. Цудухьа из изоляци йола проводаш шоашта зе ца хулаш лаккхача температурах леладе меттел, низ бола ядерни излучени е а йиш йолаш да.

(АПН).

КУЛЬТУРНИ ХРОНИКА

Г. Грозне № 37 йолча юкъер. ча школе дешархой переклички хилар. Шоаш деша доагIаргдолча тайпара кийчдешна школьникий костюмаш йийха, галстукаш эхка баьхкабар пионераш.

Шо-шоай классаш еш дIайиттад бераш. Укказа да шоай дайцен воаношцен даьхка эггара хьалха укх шера деша долха бераш а. Классай кулгалхой шо-шоай дешархошка хьожаш ба.

Школа завуча Илья Васильевич Любенкое дийцар берашта деша ахара сменаех лаьце. Хоза кийчъяьча школа чуз царгда ший бераш.

Е. АВДЕЕВА.

ДУКХА ВАХАРА «КЪАЙЛЕНАШ»

Мел дукха вах саг? Масейолча хайамкарча Iилманой уйла цхьан деша тIа сецай: бIаь а кхы дукхагIа а шу. Из уйла бокъонца бакъдю 1959 шера вай мехка яьча хьалха перепися итогаша. Российски Федераце территоре тIа вахар 80 шерагара 89 шерага кхаччалца ха йола 849 эзар саг; 100 эзар саг 90 шерагара 99 шерага кхаччалца ха йолаш, 9,5 эзар саг бIаь шу а кхы дукхагIа а ха яьнна. Цу тайпара дIаязваь вар 120 шерагара 156 шерага кхаччалца ха йолаш вола бIаь совгIа саг. БIаь шу даьнна нах кхозза хIана бахац аьнна США-рчул дукхагIа бах РСФСР-е. Вайцига цхьа миллион сага юкъе бIаь шу даьнна 81 саг ва, хIаьта США 30 саг мара вац.

Ший ха йIаьхъяр дукъа лоаттабу къовсам — из хаддаза ший организмана гIулакх дар да. Цу тIа а цуй йоакхо е еза 60—70 шу даьлча ца а еш, бера хана денз. Унахцlено къона волча хана денз лорае еза.

Дукха бахьанаш да сага ха лоацъеш. Дукха ха йоацаш тIехь массе а мехкашка бала хиина латташ дар инфекционни лазараш. Антибиотикаши кхыйола тайп-тайпара дарбан препараташи гучаяхарца инфекционни лазараш чIоагIа кIезигделар. Цкъайолча дашех (Дж. Бернал. 1956 шу), антибиотикаш эггара хьалха пенициллин а йолаш хIанзарча клиникашка юкъе йоалаярах 7 шу «тIаккхийттад» сага дуненa тIа йоаккхача хана.

ШоллагIа, сага ха лоацъяра кхы зIамагIа доацаш бахьан да рак, дега-сосудий, кхача оакхьача, нервни, эндокринни, кхыча системашта хула лазараш санна дола кер чура лазараш. Сага ха йIаьхъялара еча духьаленний кхоалагIча даькъаца лархIа мегаргдолаш да хаддаза кхача баарца дувзаденна сага организма чу хулаш дола хувцамаш. ДиълагIча даькъаца цIагIара режим ханханнахьа ца леларр.

Къаьстта ала дезаш да корта бохош дола малараш меларахи гIаьле увзарахи доалача зенах. ХIанзалца хьакаракхьачача статистически материало хьахьокх, сага ха лоацъеш долча бахьанашта юкъе корта бохош дола малараш мелари гIаьле увзари хьалхарча моттигех цхьаннахьа латташ хилар.

Мишта лела веза унахцIено дояра, лазараш ца кхетийтара, къоаналла юхе ваххалца унахцIенеш хьнарех дола вахар Iалацдара?

Къахьегама гIулакхаш — сага унахцIеначa вахара лард. Ха йIаьха хилийтара лоархIаме да салоIилга кхетамца вIаштIехьдаккхар а. Дагиккхаба деза, гIоарам ца делра цо повкъостал деш хилар.

УнахцIеноина бокхача лоархIаме да сома волаш а вижа а йоаккха ха ийсача аргIах лелаяр. Тхьайса уллача хана сага организмо салоI: дог кIезигагIа деттаду, цIийно бу низ лаьгIлу, са боаррамагIа доах. Наб къаьстта а бокхача лоархIаме я керта хьаь пордон клеткашта.

Хьакъалца къахьегаш болча наха дукхагIа е еза наб, физически къахьегаш болчар ечул. Iуьре а хьалгIаттар пайдана да, хьалхе а вижа веза Iо а. Набара воча оагIоралъара Iоаткъам бу, къаьстта а ха яхача сага, бийсанна дукха хIама дааро. ХIама Iовижале ши сахьат ха хьалхагIа диача массанел а дикагIа да. Iовужача хана кофи е чIоагIа чай мала мегаргдац, хIана аьлча цар нервни система чоахае а наб йоае а тарлу. ЧIоагIа пайдана да Iовижале хьалхагIа кердача фега лелаш 0,5—1 сахьат ха яккхар.

Ха яхача наха физкультура йича бакъахьа я. ГIулакх сенах латт аьлча, из латт, цар, къаьстта а хIезига дIа-юха лелаш вахар дарий, мистал хьаювла процессаш лаьгIлуш, дулха хьаьсаша хьаувза хьоамал кIезиглуш, дега пхьидаша болх мелагIа беш хиларах дувзаденна сосудий оагIоний эластичность тахх, хIаьта из бахьан долаш цIийно бу низ цкъаза лакхлу. Физически спортивни упражненеша уж процессаш дикка лаьгIъе тарлу.

Ха яхача сага кIезигагIа яа еза хьайбай хьоамалаш, къаьстта а дегIах дика ца латйш а атеросклероз хьоадара повкъостал деш йола холестерин дукха йоаллаш а йола мухь. Цу ханага къаьчача наха дукха а пайданагIа да баьцовгIай даьтташ даар.

Ха яха нах, чурча секреце железаш чоахаяр, сов дукха хIама яар, мистал йоккха процессаш лаьгIъялар бахьан долаш, кесткаста такхаш моттигаш нийсълу. Цена чухьарча клеткашка тIа а цкъайолча чуьхарча организашта гонахьа а дукха мукъ ЧIайжаро повкъостал ду сосудий атеросклероз дегIаахьара, хIаьта дукхагIча хьайе дега чуй хьаь чуй гIолла лелача цIийно бу болх толххабар из бахьан а да. Иштта таххаргвоаца гIулакх де йиш я, нагахьа санна чурча секреце железаш толхаярца дувзаденна из деце, хьоамалаш, шекар, тайп-тайпара мерза хIамаш, хьоарахи Iовееш даь даа хIамаш, коартолаш кIезигагIа яара цаькъаца.

Сага унахцIено, хIаьта долче цуй ха йIаьха хилар а, дукхача хьале нервни система унахцIена хиларах тийша я. Цунга, къаьстта цуй керттерча даькъага — керта хьаь пордонах тийша да къавалар. ЧIоагIа лорае еза нервни система. Академика А. А. Богомолеца цу хьакъехьа яздаьд: «Ший характер Iоманиза яргъяи: згIаза а ухаш сов чIоагIа сихваларо ха лоацъю».

Экспериментальни данеш ларде а лаьца проф. М. К. Петровай уйла сецай организм массе тайна лазаранка, кхыметтел ракага а дIакхоачешн хапал хьалха къаьеши долча, эггара доккхагIча бахьанех цеI, гучох, психически айпаш хилар тIехь.

СССР-е дукха гIулакхаш чакхдахара ваькъаца, эггара хьалхагIа къахьегамхой материальни хьал-торо дIало тоарида кхоачашъеш а ха йIаьхъяра проблема. Из къаьлта хьахьокхаш да тIеххьарча сесси тIаийца законаш: колхозхой пенсиеш Iалашбара хьакъехьа, просвещенеи, унахцIено лораяреи, юкъарчаа доацаш бахача наьха гIулакхаш кхоачашдеча халкъа боахама цхьадолча кхыча доакъойи болхлойи алапеш лакхдара хьакъехьа.

Советски нах кхы а дукхагIа бахара, къоаналга саг балха юкъера ца ваккхийтара, общественцара цуй бувзамаш мел ца даьлийтара долла хIама де гIерт советски медицински Iилма.

Из дехар кхоачашдеча эггара хьалхара гIончий вай воаш хила деза.

Е. ВАСЮКОВА,
профессор.

УНАХЦIЕНО. МИШТА ЛОРАЕРГЬЯ ИЗ?

«КИЗЛЯРА» — ДОШО МЕДАЛЬ

Дукха ха йоацаш дунен халкъашта юкъера чхьагIарий конкурс хилар Будапеште. Чам безаме, хьадж хоза, шедика хиларах дошо медаль яьккхай «Кизляр» яхача марках долча чхьагIаро.

«Кизляр» доакх маьлха кIал кхувча «ркацители» яхача комсех. Укх шера Кизлярски завода коллективо аракец цу чхьагIара 10 эзар декалитр.

(«Дагестански правда»).

КЪОНА СПЕЦИАЛИСТАШ БОЛЧА

Шерра-шера къона кадраш дукхагIа хьалхекера хьинаре къовсам лоаттабу Грозне №1 йолча профессионально-технически училища кулгалхоша. Вай республика а цул арахьа а промышленни заводашка балхаш дара аппаратчикаш, монтажникаш, контрольно-измерительни приборий электрослесараш, компрессорни установкашта эша машинисташ кийчбу училища. Дукха ба цига дийша а баьнна химически заводе, межкдаьтта чакхдоакхача, крекинг-заводе хьинаре къахьегаш бола къона специалисташ.

Укх шера 200-лел совгIа йоIи зIамга саги вахве училищера заводашка балха. ХIаьта дукха ца гоаш кхы а шин группера 28 саг гIоргва слесаралла болх бе.

Укх шера училище деша хьайийцав кхы а 150 саг.

Мел эш хьалаш да дешархоша дикен тIехдаеш дешара. Цунна тешал ду 29-ча августе Грозне дешара шера итогаш юцаш хиина конференци йисте маьллa а юрта боахама профессионально-технически училищашкара эвкалаш цига хьалха бахкаро. Уж хьежар слесараш Iомабара хоза кийчъяьча цехага, механически цехага, контрольно-измерительни приборашт чулаттача лабораторега, хоза кийчъяьча актови залага.

А. ЛОДОВ.

МОСКВА тахан. ВДНХ метро станцена хьалхашка. ШоллагIча плане — эггара хьалхара советски искусственни Лаьттан спутник урагIъяхийтара хетаяь обелиск. Из монумент торжественни хьисапе хьеелларгья 4-ча октябре.

В. Егорова сурт.
ТАСС фотохроника.

ГIишлошъярех кхыгъийа механизаций а гIишлон - монтажни балхашта механизаци ера гIирсий а дунен халкъашта юкъера выставка.

Лаьттанаьра ложккий балхаш дара лаьрхIа йола Д-611 яха Советски гIехьатуаса скрепер. Из лелаю ДЭТ-250 якача дизель-электрически тракторaца (лохехьара сурт).

Д. Козловец Г. Щербаковей сурт.

(АПН).

САКЪЕРДАМЕ Я ЦIЕЧА УГОЛОКЕ

Дукха ха йоацаш конторa план кхоачашъяра гIулакх мишта латти дIахо кхоачамде деза декхараш дувцаш доклад яьчул тIехьагIа уголока художественни самодеятельноста концерт оттадир.

Болхлошта юкъе дика культурно кхетама болх бу «Грознефтехимзаводы» яхача объедиене Производственно-товарни контора цIеча уголоко (уголока совета председатель и. Гнетиев). Из бахьан долаш ВСПС шоллагIча степена диплом енна цунна.

Конторо беча балхий плана тIаберзабаь бу цо ший болх. Цунна чIоагIа новкъостал ду профсоюза завкомо, комсомольски организаце.

Укхаза хан-ханнахьа общественни, политически темаех, производства ва, харах йола лекцеш еш, беседаш ю, Iилма-популярни а технически а фильмаш хьуакх.

Уголока я 10 эзар совгIа книжка дола библиотека. Цу чура деша книжкаш кхухь контора яхачел совгIа болча болхлоша, инженераша, техникаша, гIулакхерча наха.

Болхлошта, гIулакхерча наха, цар дезалашта культурни салаIа ю сайренаш сага самал а хиина дIаэттад укхаза. Цу сайренашка къамаьлаш ду дикагIча бригадий, установкай кулгалхоша, хьалха латтача болхлоша, коммунистически къахьегама ударникаша, новатораша. Уголоке болх беш я болхлой художественни самодеятельность, халкари кружок, хор, оркестр.

Гулбеннараша безаме ладийгIа операторa Кривцова Любас, № 16 йолча установка начальника Баработько Виктора, шоллагIча цеха экономиста Кузьмина Зояс, кхычар дакхача вай мехка халкъий вахешна. Эрсий а Кавказа халкъий а пhалараш дир.

Духхьала шоай уголоке выступлени ю Iац цун коллектив. Из кесткаста хьоашагIа хул ше доттагIалеладеча гарнизоне салтий болча. Цар художественни самодеятельностаца цхьана концерташ уеттадуXIаьта салтий а ух контора цIеча уголока концерташта юкъе дакъа лаьца.

Ше шефски новкъостал деча «Ермоловский» совхозе а ихад уголока коллектив. Юрта боахама къахьегашхоша концерташ оттадаьй цо.

Къахьегамхой культура а кхетал а лакхбоаа гуррача формаех пайда эцаш болх беш я производственно-товарни контора цIеча уголока коллектив. Болхлошта дукха а еза из, мархIа а лоархI.

С. ЧУХАРЕНКО.

СПОРТ

Туле хиина Российски Федераце велосипедистий хьалхара моттиг яккхара яхь чакхъельлар. Цунна юкъе дакъа лаьцар Нохч-ГIалгIай АССР вIашагIтехаца команда а.

Эггара тIех нна болча велосипедисташта юкъера хержараш бар 1000 метр хулача 3 тона велосипедаш хехкараш. Царна юкъе хиннача СССР спорта мастера Сергеева Валентина (Грозный «Спартак») кхоалагIа моттиг яьккхар. Цунна совгIата бронза медаль хьожаьй.

Ши саг тIаьагIа лаьрххIа яь велосипедаш 1700 метр дистанце хоккача толамаш дахарах СССР спорта мастера Г. Буденкoвен (Грозний «Спартак») Путровкен (Грозненски гарнизон) бронза медалаш елар.

Нохч - ГIалгIай АССР вIашагIтехача команда 4-гIа моттиг лаьцар цу яхье.

* * *

Дукха ха йоацаш «Спартак» яхача Российски общества истола тIарча теннисах ловзара хьалхара моттиг яккха яхь хилар Москве.

Цу ловзарах эггара чIоагIагIа волча 24 сага юкъе ловзаш вар вай Грознера Михаил Майеров а. Ловзача кхоалагIа моттиги СССР-е хьалхара моттиг яккхара ловзача дакъа лоца бокъон яьккхар цо. ХIанз цу ловзара Иван - Франковске кийчлуранта юкъе ва из.

* * *

2 сентябре «Динамо» стадионе «Къахьегам» яхача ДСО Центральни Совета волейболах йолча кхалнаьха командай хьалхара моттиг яккха еш яхьаш я. Цунна юкъе дакъа лоацаш хургья Москва, Ленинграда, Новосибирска, Свердловска, Челябинска, Саратова, Уфа, Хабаровска, Ярославла эггара а низ болашагIа йола кхалнаьха командаш. «Къахьегам» яхача ДСО Центральни Совета чемпиона цIи яккха цкъаскь лоттаберга цар.

* * *

29 августа городе Орджоникидзе лайзар футбольни командаш — цу города «Спартака» Грозне «Терека», ЕррагIсоюзни категора судахо Толчинский (Алма-Ата) хьожаш а волаш. Iалаьмате дукха нах гулбеннабар стадионе.

Дика лайзар «Спартак», къаьстта цу командецара Пошелашвили.

Бургац чутоха фене йола дикa моттигаш гилийтар «Терека» нападающе Михеева, «Спартака» шоашта хьалхара бургац чутохача холуш дог чIинха ловзар «Терека» командацара барам.

Ловзар йистедалар хойташ шок лоах судахочо. Ловзар йистедоал счет 0:2 йолаш. «Спартак» котйоал.

Котбаьннарий сийна цIерош летаьяр стадионе.

О. НИКОЛАЕВ.

Фотоинформаци

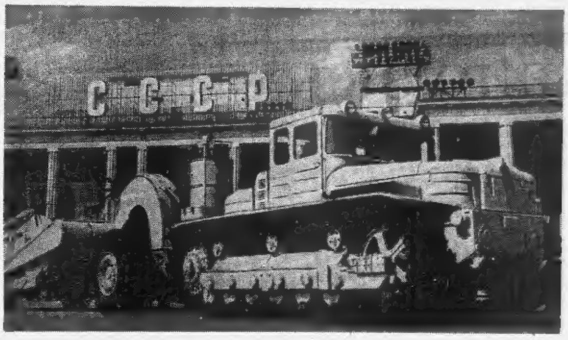

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

КПГ ЦК ЗАЯВЛЕНИ

«Авги» яхача газета тIа хела техай «Бакъдолчун оаз» яхача радиостанце дIакхайкаяьча коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъера совещани гулъярах 1964 шера 30 июле КПСС ЦК дахьийтача письмона жоп а луш КПГ яьча заявлене текста.

КПГ ЦК, йоах заявлене тIа, могаю коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъера совещани гулъяра гIулакха йола КПСС ЦК инициатива. Кхы тоа ца еш совещани гулъир хIанз цIаккха а ца хиннача тайпара сиха дийза дартдоацаш гIулакх да, хIана аьлча укх тIеххьарча хана кхы а дукхагIа чIоагI а луш китайски кулгалхоша леладу барт эгIабеш дола гIулакхаш бахьан долаш халонаш а сов яьнна, дунен халкъашта юкъерта коммунистически болхлойи партей болама барт эгIабери бола кхерам а дукхагIа хинаб.

Совещани гулъелга, йоах дIахо заявлене тIа, цу тайпара хьалхадоах 1960 шерара совещани хиначул тIехьагIа дIаяхача хана дунна цIенхаштара хувцамаш Iомадаза а революционни опыт Iомаянзен вIашагIтохапзен а, идейни цхьоагIон деррига дунен тIарча болхлой класса ерригача отрядаша чакхдоахача гIулакхий цхьоагIон Iалашъергйола юкъара позицеш кийчъяза а ерг ца хиларо. Цхьа кIезига ха хьалхагIа из тайпа совещани гулъяра тIехьа а цунах ший ханнахьа деш дола гIулакх лоархIаш а бар китайски кулгалхой. ХIанз, цар белхах эттача гIулакхаша, дуккха а дукхагIа йола партеш тIехьа а йолаш, совещани гулъинза ерг ца хадаь кхы дукха а сагота гIа хьалхадоахача хана, корта а болаш хьовттадеш цкъаккха бахьан а доацаш из гулъяра духьале е гIерт китайски лидераш. Китайски кулгалхоша цу шоай позицеца цIаьхха а къаьгта хьахьокх, вежарашха йолча вокх партешца цхьана коммунистически болама цхьоагIо чIоагIъяра гIулакха низ тIабахийта безам боацаш уж хилар, цар позица барт эгIабеш дола шоай гIулакхаш дIахо дахьарах а антимарксистски авантюристски коммунистически болама дакъе аьча, из хIалакбергболаш бола шоай инна кагболларга кхача гIертарах а латташ хилар.

КПГ ЦК-ас ши-шегIа кхетадеш лоархI, совещане лерхIар дунен халкъашта юкъерча коммунистически болаше барт вIашагIа ца кхеташ дола дешаш дIадоахилга, цуй цхьоагIо низ боладагIа, чIоагIагIа хулийтилга хилар.

Нагахьа санна, барт вIашагIа ца кхеташ дола гIулакхаш юкъе а латташ, партей керда совещани халча хьалашка гуллой а, КПГ-ас лерхI, вежарашха йолча ерригача партей низайце цо марксизма-ленинизмаи пролетарски интернационализмаи принципий лардий лерда тIа цхьоагIо лораярен чIоагIъярен даькъе дика результаташ хургхилар.

Вежарашха йолча кхыча партешца цхьана КПГ-с шой оагIонгахьара деррига низаш оарцагIдоахаргда совещане лерхIараш толаме чакхдахара.

Индонезе правительство эргаяьккхай

ДЖАКАРТА. 27 август. ТАСС-а корр. В. Мартяша хоам бу:

Президента Сукарнос тахан хьаккхайкадаьд Индонезе правительство эргаякха хилар. Министрий кердача кабинета состава юкъебахаб партерча даькъе мехка экономикаи финансайи дешаш леларгволаш бола керда членаш. Царна юкъе — кабинета президиуме министралла хьожаваь, Индонезе Компарте председателя заместитель Наотто. ХьалхагIа а санна министрий кабинета членаш ба шоай гIулакхаш тIа бисa Субандрио, Леймена, Салех.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа

Радио: 6.30 — юрта боахама болхлошта передача (эрсий меттала); 6.45 — ашараш; 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 7.30 — новкъостана передачай программа; 8.15 — «Сердало» газета авгIоаш тIара; 8.25 — концерт; 8.45 — «Къона тIехьа» яха передача (гIалгIай меттала); 16.00 — передачай программа; 16.05 — «Шун музыкальни воаршал» яха музыкальни передача (эрсий меттала); 16.30 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.45 — «Къонал» яха передача (гIалгIай меттала); 17.00 — «Къилбаседа Кавказ экономически вахар» яха радиогазета; 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала).

Хьежа

Телевидени: 12.00 — «Сережа» яха художественни фильм; 18.20 — передачай программа; 18.25 — телевизионни кердадараш (нохчий меттала); 18.40 — воаршал да хьега, школа! 19.00 — хьехархошта дола концерт; 19.40 — «Доше ковнаIараш» яха киноочерк; 20.35 — «Аттестат зрелости» яха художественни фильм.

Город Грозне, Полежаева улицагIа, 7, 56-ча квартире вахаш волча гражданина Самойлов Борис Николаевича суде денах Тульски областа города Ефремове, Ветеринарни улицагIа, 37, яхаш йола ший сесар Самойлова Евдокия Алексеевна шийтарах дола дов.

Дов дувцаргда город Грозне, Ленински райойа халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 10. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; жоапаькхана секретаре—2-45-60; партейна вахара, промышленноста, юрт боахама, культура отделаш — 2-36-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 10. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-60; отделов партийной жизни, промышленности, сельскохозяйственного и жизни — 2-36-72.

«Грозненский рабочий» издательства типография. Революции проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02200. Заказ № 4700.